Tervitus

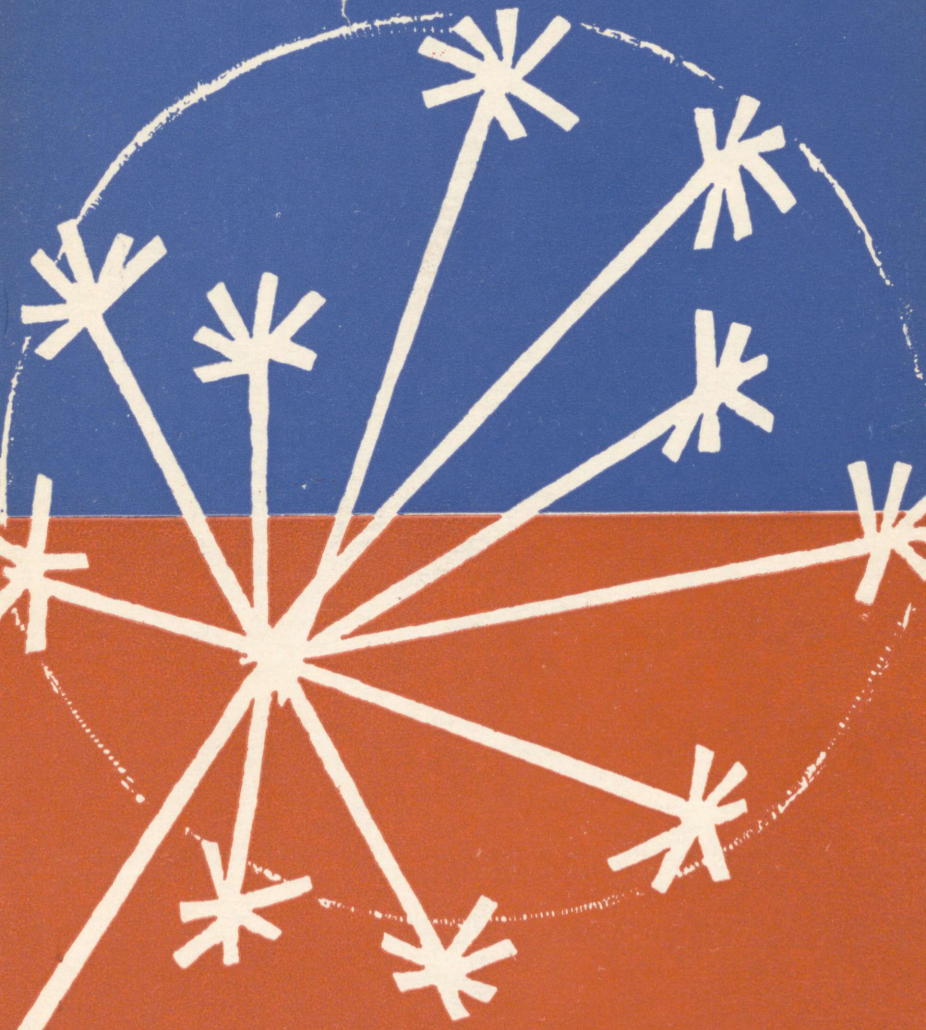

tulevikku

AUGUST ALLE

BETTI ALVER

HUGO ANGERVAKS

ALEKSANDER ANTSON

JOHANNES BARBARUS

VLADIMIR BEEKMAN

PAUL HAAVAOKS

LEHTE HAINSALU

ERNI HIIR

HELVI JÜRISSON

AIRA KAAL

AIN KAALEP

KALJU KANGUR

JUTA KAIDLA

JAAN KAPLINSKI

MANIVALD KESAMAA

ILMI KOLLA

FELIX KOTTA

JAAN KROSS

ERNI KRUSTEN

OSKAR KRUUS

JAAN KÄRNER

UNO LAHT

TÕNIS LEHTMETS

INGVAR LUHAÄÄR

VIIVI LUIK

KERSTI MERILAAS

HELGI MULLER

HELJO MÄND

ELLEN NIIT

TERVITUS TULEVIKKU

A
28669 II

Tervitus tulevikku

EESTI NÕUKOGUDE AUTORITE
KODANIKULUULET

Koostanud A. Eelmäe

„EESTI RAAMAT"
TALLINN 1967

E
T 44

Kujundanud Evi Tihemets

2
Tartu Riikliku Ülikooli
Raamatukogu
70385

TÄNULIKKUS

Miks, algav päev, on argipäev su nimeks?
Ma kuulutan su sekundid kõik imeks
täis iluehmatust ka täna hommikul.

1965



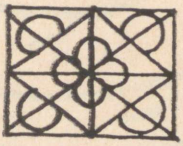

Kogu inimkond, kogu Maa
on tema mõtte, ta tahte peeglid . . .

(M. RAUD)

SUREMATUS

Suur sõna
LENIN
igaveses rahus
on mausoleumi graniiditahus.

Kuid kindlamalt kui sesse kivipinda
ta nimi raiutud on rahva rinda.

Jääb igaveseks nagu päiksetõus
ta mälestus
ta mõtte tões
ja jõus.

Moskva, 21. I 1943

22. APRILLIL 1870

Jõe kiirgav koha akna taga:
seal murdub Volga talvekaas.
Simbirskis kuskil
voodis magab
vastsündind väike poisiraas.

Ta kohal ema pilguhellus,
ta juures isa püsiv hool,
kuid teil,
mis viivad noorust ellu,
veel puudub õige viitenool.

Burlaki higi tolmu nõrgub,
ja poisi vend, kes tõele truu,
ei teada või,
et juba kõrgub
ta elu ees must võllapuu.

Veel pole paisund võitlustormiks
proleedi mässuline jõud.
Salk vapraid vaevleb vangitornis,
sööb hinge jõuetuse õud.

Papp kantslist
taevamannat jagab,
nuhk tummalt kõrtsinurka poeb . . .
Simbirskis kuskil voodis magab
Uljanov, lihtsa rahva poeg.

Tal käimata veel lapserajad,
ees kaugel alles koolipink,
ja tema saatust
läbi aja
ei suuda näha ükski pilk.

Kuid tulevane Lenin on ta,
ja, maailm, oota –
saabub päev,
mil teise, uude ühiskonda
ta käsi suunab võitlusväed!

Ta mõte rahva mõtet toidab,
ta elu kehastub Parteis,
ja suure võidu helgus koidab
maa kohal,
mõtteis,
südameis.

1958

HOMMIK

Öistes ududes mandrid ägasid –
nad magasid rahutut und.
Siis koidutund pesi end veres
ja vihases leegimeres karastus
– kusagil Idas.
Mandrite rida virgus meridiaanide võrgus
ja proovis võrguniitide tugevust.
Vastu maailma ust koputas koidutund,
ühes käes sirp, teises käes vasar.
Ettevaatlikult ja tasa, eriti alguses,
punases valguses avanes uks,
siis – prauhti! – paiskus ta valla.

Jooksin alla trepist ja läksin
tööle koos kõigi teistega.

1963

MÕTTEID SUUREST OKTOOBRIST

1

Leek noolib ahnelt tulikuivi halge –
ei liigset suitsu ega visinat.
Lõõsk heitlev õhetama paneb palged.
Sa heietad üht mõtet pisimat:

Paar tikku raiskasin, võib-olla kolm või neli.
Eh, lõkkemeister, töö on kiiduväärt!
Kuid järsku kuskilt kõrvu kanduv heli
saab laulumereks, millel pole äärt.

Seal sõnad on kui rasked kaljupangad,
et tahu igast võimas obelisk.
Kui kevadisel aasal lõimekangad
on mõtted . . . Vägilase sammuvisk!

Neis viisides on karmust, kaotusvalu,
ja üleskutset, hoogu, võitlusmeelt,
ja kannatusi, mida arg ei talu –
ja häältekõma pikalt võitlusteelt.

2

Aeg on kui pleek.
Pleegitab mälust
halva ja hea:
endisi lugusid
vanemad teadsid,
lapsed ei tea.

Või kui nad teavadki,
meeles ei pea,
või kui nad peavadki,
siis mõne rea.

Aeg on kui pleek.
Pleegitab armutult,
kõrvale laob.
Jääb ainult leek.
Sepp selle abil ju
raudagi taob.

Uut sahka, uut sahka
on põllule vaja:
käi vuhinal, lõõts!
Ja tohutult alasilt
taevani paiskub
kuldsädeme õõts.

3

Ärev on Neevalinn.
Leivakilluke, tibatilluke –
sellel on elu kaal
rikkal, õnnetul Venemaal.

Rabades tööhigist pehkinud paelast,
risti sa endal võid kiskuda kaelast –
iganend pette
visata vette.

Nälga ei peida,
meelest ei heida,
sääseparvena
nälg saadab sind.

Leivakilluke, tibatilluke . . .
(Kuhu jäid lubatud puudad!?)

Ivata lennult langeb ka lind,
kaua sa, inime, suudad?

Oleks või klaasike teed,
mõrukibedat, sinepimaitselist,
oi kuidas jooks!

Aeg nõuab töörahva huvide kaitsemist,
valmistu, algab tormijooks!

Jagu saa külmast
ja südamenõrkusest,
peleta silme eest tumedad rõngad!

Kõrini villand buržuide kõrkusest,
rahvaga seovad sind tugevad lõngad.

Näpud veel kompasid tubakapuru,
kui äkki „Auroralt" käis lask.
Mõistis. Ja vintpüssi kaenlasse surus.
Rind – üleni padrunitask.

1963

AINULT HOMSE JAOKS ON MEIL NÄGU

Me ristisime Argo ümber Arenguks.
Me sõidame vägeval jõel
pärivoolu,
kuid vastu tormi.

Purjeraa naksub
otse me peade kohal.
Olevik on – tema läbimõõt.

Kaldail me selja taga
ehitatakse püramiide.
On kuulda töömeeste rütmilist kisa,
veerepalkide kriuksumist kaljupakkude all
ja härjakarade matse
kivitahujate märgadel selgadel.

Kaldail me selja taga
tümiseb maa
Aleksandri faalanksite astumisest.
Gedroosia liivade kohal
on nende jälgede higilõhn
ja nende laulud Tessaalia allikaist.

Kaldal me selja taga
on habemik Gutenberg
kummargil oma pressi kohal.
Ja minusklite trükimust on ta ees
värske nagu hommikune muld
vastavastatud mandri rannal:
„. . . *et erat*
lux.“

Kaldal me selja taga
kirjutab Lenin alla
dekreedile maast ja rahust.
Tema allkirja tint on veel märg.
Tema suure pea ümber sähvivad
kõigi maailma pluss- ja miinusvoolude
välgud ja virmalised.
Ning lumiste verelaiguliste väljade üle
hõljub lootus ja püssirohusuits.

Kaldail meie ees
on üksi me kujutluste suured kontuurid
udus.

Me sõidame vägeval jõel, mille kohal
füüsika seadused ei kehti:
voolukohal, mis meid kannab,
levivad hääled, lõhnad ja valgus
ainult ettepoole.

Ainult eilsel on meie jaoks värvid, lõhnad ja hääl.
Ainult homse jaoks on meil enestel
nägu.

Eilne ei küsi iial, mis me täna teeme.
Aga homne tuleb ja küsib
ja vaatab meile näkku
ja saab teada,
milline lõhn
jäi meie haardepinevil kätest
kuldvillaku külge,
mis talle on
särgiks ihul.

1959

SEISAN TIHTI KUI VAIKUSE VÄRAVAL

Seisan tihti kui vaikuse väraval,
kuulatan hääli, mis vaikust ei sega.
Ja et ei pageks mu kõrva eest ära nad,
kuulan neid ainult südamega.

Kuulan . . . ja kuulen, kuis põimub neist lauluviis,
mida kord laulis mu kadunud ema,
kui ta mind, maimukest, põues või põlles viis
põllule parmasse peesitsema.

Kuulan . . . ja kuulen, kuis vaaremal vurab vokk
takkudest palakakangale lõime . . .
Kuulen, kuis jüriööl põriseb küla lokk,
kutsudes võitluseks üles mu hõime . . .

Kuulen, kuis laulsid mu isad, kui langesid
kasakakuuli ees Viiendal aastal –
siin ja kesk sügavaid Siberi hangesid,
kus neid nälg ja sunnitöö laastas . . .

Kuulen, kuis uhkelt ja võidukalt plagiseb
Oktoobrilippude lõkendav puna,
jäljetuiks kääpaiks ning haudadeks ragiseb
tinaga väljamaksetud luna.

Kuulen . . . Kuulen, kuis kohutav kanonaad
kõmistab varemeiks külad ja linnad,
tulega künnab me kõikide toitjat – maad,
põletab tuimaks ja ahtraks ta rinnad . . .

Kuulen . . . kuulen, kuis pagulusradadel
vilistab kodutu, koldetu hulgus,
otsides öömaja saabuva õhtu eel
võõraste õuede väravamulgus.

Aga siis kuulen ma seda, kuis pojake
hõiskab mul, käekesed päikese poole . . .
Seda, kuis Väikese Munamäe ojake
suliseb, suud andes Emajõe voole . . .

Seda, kuis kõlab ja kaigub me töödetrass,
voogavad vastselt sündinud mered,
üürgab me tehaste tuiksoonte võimas bass,
pii-piitab sputniku tähelend ere . . .

Kõigist neist häälist saab hiigelsümfoonia,
milles on koos müriaad motiive,
noote, milliste sügav harmoonia
igavikuks teeb kõiki me viive.

Ning ma tajun – ei, tunnen, et igavik
minugi laulu eneses kannab,
minugi noodipõrm – triljon-triljondik
omaltki poolt talle kooskõla annab.

Ja ma seisan kui vaikuse väraval,
kuulatan hääli, mis vaikust ei sega,
ning et ei pageks mu kõrva eest ära nad,
kuulan neid ainult südamega.

[1959]

LÕKKED

Mets mähkub aeglaselt udusse.
Udus uinuvad telgid.
Kõigist ja kõigest
udu veab üle oma lõõgu.
Hüplevad mõtlikel nägudel punakad helgid
lõkkelt, kus viimaseid tukke veel hõõgub.

Räägime jälle: vast kustub nii
miski kord meiski?
Haihtub me rahutus – südame värvitu vine . . .
Kustunud söega
ei süüta ju lõkkeid teisi . . .
Soojust ja valgust ei ole,
kui endal on kõle ja pime . . .

Hõõguvad punased söed.
Ses kumas üht õhtut ma näen:
Lõke.
Razliv.
Lenin.
Ta okstest hüttki.
Hõõguvad viimased söed.
Kustub seal lõke, – ja näe! –
ühel oktoobriööl
Smolnõi juures ta süttib!

Põlevad lõpuni tukid.
Kustuvad viimased söed.
Tusases sajuhoos
tuhkki läbini vettib.

Miski ei püsi . . .
Ent lõke taas leekima lööb
öödes Magnitkal,
Kahhovkal,
Abakan-Taišetil!

Kustuvad-süttivad kumava ahelreaktsioonina
lõkked,
ja riikidest,
piiridest,
ajast ei küsi.
Playa Gironil
nagu Narvaski
lõkkeleek nägusid toonitab,
istuvad poisid ja tüdrukud,
vahtides hõõguvaid süsi.

Võib-olla aastates
miski kaob nendest
nagu meistki –
leekivast innust
jääb kiiresti
kõlisev süsi.

Lõkked ent kustuvad selleks, et
süüdata teisi;
kustuvad lõkked, kuid
t u l i
ju maailmas püsib!

Läbides loiduse udu
ja valede okastraat-tõkked,
kõikjal, kus pelgab neid
otsekui surma
keegi,
südamed süütavad
suuri ja väikesi lõkkeid,
süttides
eneste süüdatud lõkete leegist.

Väsind, kuid mõtliku näoga,
nii nagu siin minu sõber,
kõikide lõkete juures, kus
töömehed istuvad öös,
istub ja soojendab kohmetund käsi
me tõde.
Hõõguvad,
hõõguvad söed . . .
Hõõguvad
punased söed . . .

1964

LENINGRADI POLÜFOONIA

Istun Ermitaažis
punase sametiga pingil,
istun ja puhkan jalgu.
Käib möödunud sajandi
vene kostüümide näitus.
Ümberringi on tardunud klaasvitriinides
kõrk kõrgkond.
Toetun seljaga vastu seina
ja vaatan igaühega tõtt
tõsiselt ja järgemööda.
Daamid ei pööra pilku
pahaselt teisale,
sest neil pole silmi.
Galantsed kavalerid
ei muiga Onegini-muiet
ja Petšorin ei haiguta –
tal pole suud.
Keegi ei kuula ühe kõrvaga
tualetiarvustusi –
kellelgi pole kõrvu.
Ainult üksik torukübar
kõigutab end mõnel frakil
traadist konkskaela otsas.

Tulin Petropavlovski kasemattidest.
Istun Ermitaažis
ja puhkan jalgu.
Kuulsin, et vangikongi
ja sunnitöö
ja tapalava tarvis
olid isesugused riided.
Ühes poliitvangide kongis
oli tütarlapse raudvoodi,
tütarlapse (ta oli kindlasti heledapäine
ja nukrate silmadega),
kes ühel endaga-üksi-ööl
haaras petrooleumilambi järele
ja immutas oma kotiriided
hiiglasuureks tahiks.
Tumm juubeldav leek
ulatus puutuma
jäätunud seinugi.

Küll võis see kena olla –
peened ballikleidid (paabulinnu moega
ja teistmoodi moega)
ning uhked husaarimundrid
hõljuvad suursuguselt
Chopini „Poloneesi" taktis
ning kannused kõlisevad . . .
Üks naine, kes ei valanud ennast
petrooleumiga üle,
vaid kandis oma kotiriideid

kakskümmend aastat,
kirjutas siis raamatu . . .
Ta nimi oli Veera Figner.
Istun Ermitaažis
punasest sametist pingil,
istun ja puhkan jalgu.
Toetan selja vastu seina ja mõtlen.
Mul on hea meel,
et olen käinud nii kasemattides
kui ka palees.
Ja olen näinud kostüüme, mida imetledes
ei tulnud meelde vaadata nägudesse.
Ja tean nägusid,
mille puhul
unus mõtelda riietele.

1963

VIIMNE SOOV

Revolutsionääri mälestuseks

1

Raudakna taga merel
ujuvad valged jänesed,
sõidavad valged laevad
nagu mu igatsused.
Ja roostetand vrakid ka,
nagu mu nägu,
kus kõikide karide jäljed
ja mitmete tormide
saltomortaaled.

2

Lained hauguvad
mu raudakna taga
ja uksel valvavad
Argose silmad,
verisoonelised nagu teenistuskoeral.

3

Kristuse dogma tahab
pikki kannatusemänge.
Mu kopsud on ribadeks
köhitud,
„. . . ei sellepärast kustu päike,
kuid mu viha verelibled
tõstavad rusikaid.
vaid paistab nii kui ennegi.“

Nutta ma ei oska,
sõbrannad teavad,
ma ei valeta.
Ent ma oskan andekalt
unistada.
Ilusalt.
Nii, et hea hakkab.

4

Mis on minu viimne soov?
Mida ma tahaksin?

Jagada oma käega leiba
oma lastele
ja kuulata nende isu
meie suure pere laua taga.

Tahan kindel olla,
et mu lapsed kepphobustel kappavad
ja naeravad ohjeldamatult
ja keegi ei tule neid ilmaski
keelama.

Mis on mu viimne soov?
Tõesti ei tea.

Võib-olla nuusutada lille.
Kummelimurul palja
tallaga seista ja varbaid
liigutada.
Tahaksin olla vihmast märg
ja tilkvel juustega.
Või puust oma käega võtta
õunu.

Ent ma tahan vist liiga palju.
Ja kui ma ka jõuaksin veel
oma lavatsilt jõuetu käe
kaugele ette lükata,
või tõusta varvastele,
et ulatada,
kättesaamatuks jääb
mägilill mulle,
mu eedelveiss.

5

Ohhoo,
mu raudaknaga toas
sünnivad kummalised lood,
Surm ja Unistus riidlevad.

Surma värvitus peeglis
olen ma juba Eikeegi,
ainult mu pikad küüned
kasvavad edasi.
Unistuse sinises peeglis
olen ma nagu ennegi
ja ootel.

Ja tema, mu mees, tuleb
ja ma surun oma sõrmed
vaimustuse valus
ta juustesse.
Ja me astume paati
ja see kannab meid
minu soojale maale
ja tema paneb mu murule maha
ja heidab mu kõrvale.

Ja me ümber on toredad viljad,
võib-olla kartulid,
ja päris lihtsad lilled,
võib-olla karikakrad.

Ja päris tavalised linnud,
võib-olla tihased.
Aga nad võivad olla ka varblased,
ükskõik.

Ja edasi lähme majja,
ma lõikan oma käega leiba
meie lastele
ja kuulan nende isu
ja naeru, kui nad kepphobustel
kappavad.

Mägilill, mu eedelveiss,
sa oled liiga kõrgel,
ma ei ulata enam . . .

Kummalised lood on
mu raudaknaga toas.
Kuulake!
Kas te tõesti ei kuule? –
Surm ja Unistus riidlevad.
Unistus nõuab:

Katke ta keha
punase lipuriidega!

1965

TERVITUS TULEVIKKU

Ma olen tundnud,
et inimese laps
ei ela üksnes leivast,
vaid talle on vaja veel
ihusooja ja silmavalgust.

Ma olen mõelnud,
et see, kes kord lõi pika vihaga jumala
omaenese näo järgi,
võib ise võluda kividest tule
ja sepistada tulevalgel uueks omaenese näo.

Kas need, kes hoiavad hõõgvel süsi,
et süüdata sinikollasel maakeral
tuhandekordne põrgu,
ei võiks anda üksteisele käsi
ja öelda: „Milleks lõhkuda,
kui teha on veel nii tohutu palju!"

Põlevate linnade kuma
lõikus mu lapseunedesse
ja kui ma läksin kooli,

kasvatati kuskil pilvesse tuleseeni,
mürgiseid seeni minu ja teiste tulevikku.

Ma olen näinud
maju majade järel kerkivat rusudest,
Narva linnuse varemeis torni
põrnitsevat elektrijaama korstnaid
üle vastsündinud järve.

Ma kirjutasin
oma nime teiste nimede kõrvale
tahkuvasse betooni.
Olen ka otsinud õnne
ja arutlenud õhtuti, kus ja mis
on elu mõte.

Kas siis, kui kord leidsime,
et kõigi õnn peab olema ka meie õnn,
oli ehk leitud ka elu mõte ja siht?
Oleme endagi kätega kastnud
tulevate päevade peenraid
ja kitkunud sealt nii mõnegi ohaka,
kuigi nad veristasid käsi,
kuigi neid jäi veel.

Jääd nõlval seisma ja vaatad kiiskavat lennukit
vilamas mööda oma häälest,
unustad korraks tolle linna põlemise kuma,

mõeldes, et vanaisa kasvas pirruvalgel
ja oli sinu vanune,
enne kui kirjutati 1905,
enne kui kirjutati 1917,
enne kui kirjutati 1940.

Keegi, kes loeb seda meie lastelaste aegu,
tervitagu ta minu poolt
Marssi
ja Veenust
ja sedasama sinikollast maad
tema tulevate päevade sooja valguse all.

[1965]



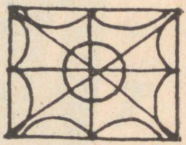

Nüüd vaiki, arm! Nüüd mure tõusku vihaks,
suust suhu lendav sõna saagu lihaks.

(J. SÜTISTE)

ARM

IV, 21

Haakristi raskus rõõmud leinaks muljus,
tumm nutt käib läbi varemete-räo.
Kõik noor ning haljas, elumeeline uljus
sai ühe ööga pähe rauganäo.

Karm tõsidus – me alanduste lisa,
loovsädeme viib tuulde juba eos.
Öö-õhu reostab preisi kare kisa,
trumm, marss ja vale, millel katkend seos.

Võiks naerda, kallis, kui me ümber peksleb
ränk sügisilm ja sõna kõngub suul,
võiks naerda, kuidas viimses raevus eksleb
too vägivalla pidemetu luul –

kuid tead, mu arm, et seda musta häbi
vaim suudab võita ainult mõõga läbi.

[1945]

PIDAGE VASTU, VENNAD!

Pidage vastu, vennad, pidage vastu!
Kuulata, Eesti, kuulata:
aeg rindel raudse tallaga astub!
Aeg on kahklusi südamest tuulata –
kätte jõudmas on saatuslik tund:
kas olla või mitte olla!

Meie südametes on kutse ja sund,
vanas Ümera jõe, Võnnu võitjate veres
põleb tegude tahe, et püsida, olla
vabad ja väärsed liidurahvaste peres,
võita tagasi maad ja randa.
Okupant siin ei kinnita kanda!

Pidage vastu, vennad, pidage vastu!
Kuigi suletud needmisteks teie suud,
kuigi pole teil haarata relva muud –
kandke rusikat kivina taskus!
Murrab peagi saksa okupantide luud
selle hoobi raksatav raskus.

1942

MU JUURDE VOOGAS

Mu juurde voogas sinu suurest särast
helk laias joas
ja lamp ei kustunud vaid sinu pärast
mu vaikses toas.

Kuid sinu langust nähes kuumalt läbis
mu südant pelg:
kas püsib sirgena su kõrval häbis
mu nõder selg?

Oh andesta! Ma vaatlen häbipunas
su rebit rüüd.
Kui armastada sind – siis kunas, kunas
kui mitte nüüd?

Ma ootan, kuni väiksed tõrud sirgund
on suureks puuks.
Mu pilk on märg. Mu salajõud on virgund.
Mu hing jääb truuks.

1942

MEIE JÕUD

Meie jõud on me kodumaa mulla,
kodumaastiku põline jõud:
viljapõllud, mis päikesekullas,
vihmapilvede vaikne sõud.

Meie jõud on me minevik, mida
keegi meilt ära võtta ei saa:
esiisade sångarlik rida,
Jüriöö tuled ja Tasuja.

Meie jõud on me taevavõlvi
sära sügav ja sinine,
läbi kasvava lapsepõlve
karmid talved ja koolitee;

elust paremast „maailmas" kuuldus,
kaugusest helisev linnatorn,
soojas suveöös armsama suudlus,
esimene, arglik ja õrn.

Meie jõud on me rõõmus ja raske
lahtisaamine sulaseteest;
kevad, mis lauluga tuli kaske,
suvi, mis lõhnas ristikumeest;

kollased sügiselehed vahtras,
loojuva päikese kurblik läik, –
sõjad Pühajärvel ja Mahtras,
Anija meeste Tallinnas-käik.

Meie jõud on me mõte, mis virgus
surve alt kiuste, et keelas tsaar,
vaim, mis katusekambreis sirgus,
idas helenev taevakaar;

punaste aastate leekiv kuma
mõisate kohal, hele ja sünk,
üle talvise ääretuma
lume nääriöö pilverünk.

Meie jõud on me Tartu ja Tallinn –
palju valgust, õisi ja vett, –
lodjad Emajõel udus hallis,
mere poolt Toompea siluett;

meri ise, täis kalu ja tuuli,
Tahkunas sügistormide riid, –
neljakümnenda aasta juuli,
punalippude lehviv siid.

Meie jõud on me naised ja lapsed,
kodumajja kes maha meist jäid,
vennad, kelle mõrvarid tapsid,
õed, kes ootavad tasujaid.

Meie jõud on kõik, mida annab
koduarmastus ülev ja karm,
mis meid kodu eest võitlusse kannab:
meie elu, veri ja tarm.

Tšeljabinsk, 5. IX 1942

MINA – KOMMUNISTLIK NOOR

(Katkend poeemist)

Aeg suur ja karm kui kotkatiivul lendab,
on võimas tema rütm ja tema sõud.
Ta armastust ja valu kannan endas
ja minus on ta vihkamise jõud.

Detsember.
Nelikümmend kaks.
Ees on meil Luki,
kus tuli oma orgiat nüüd peab.
Tuhk, leegid, korstnajalad, suits ja tukid
ja rõngas olev vaenlane on seal.

Kui palju, meie põlvkond, oled näinud
sa haudu, lahinguid ja varemeid!
Ning need, kes meist on rindeteedel käinud,
on kümme korda rohkem näinud neid.

Ka siis, kui Luki alla marssisime,
öömaja otsisime raskel teel,
eest leidsime me ainult külanimed,
kuid külasid – me neid ei leidnud eest.

Me katuseks sai talvetaevas tume,
ja tuisu valge vaip siis kattis meid,
kui magasime külmal, märjal lumel
kesk tuhka, tukke, majavaremeid;
või taevas tähed sädelesid külmalt,
ja igaüks, kes oli seal, see teab,
neil öödel ütlesime:
„Aitab!
Küllalt!
Lõpp!
Purustajad purustama peab!“

Ees põleb Luki.
Välja vahetama
eesliinilt öösel polgu peame me.
Ja hommikul, kui koit lööb hahetama,
meid ootab lahing – seda teame me.

Meid tulev päev viib esimesse tulle.
On õhtu. Hämardub. Tuul suitsu toob.
Kuid pidulik ja range on ta mulle:
sel õhtul saab must kommunistlik noor.

Tee pole olnud lihtne siiamaani,
vaid raske, rööplik, kõverustega.
Komsorgi väiksest, varjatud blindaažist
kaks sammu eemal kutset ootan ma.

Meid siin on mitu.
Vaikselt suitsetame.
Külm, niiske õhtu. Ainult harva maa
tuhm plahvatus all värisema paneb.
Ja rinnal ripub laetud automaat.

Mind kutsutakse. Kohe sisse astun,
nii ärevus kui julgus rinnus koos.
Blindaaži hämarusest vaatab vastu
karm, sõjaaegne, vormides büroo.

Sepp istub hämaruses nari serval.
Ja äkki on mul tunne – nad on siin,
mu selja taga seisavad ja kõrval –
Stepanov, Veerakene, Karamzin;

kõik need, kes õpetasid raskel ajal
mind armastama oma Kodumaad,
kes andsid mulle selle, mida vajan
ja milleta ma elada ei saa.

Just nende abil, nende juhituna
suur samm mul edasi on astutud.
Ja nüüd, kus samas Luki tules punab,
tean enda kohustust ja vastutust.

Ja näib – Stepanov otsa vaatab mulle
ja selget käsku tema silmist loen:

TRU Raamatukogu

„Sa mine julgelt ellu, julgelt tulle
ja ela puhtalt, kirglikult, mu poeg!“

Blindaaž.
Ta kohal sõjataevas lamab.
Käed külgedel, ma valvel seisan siin.
Pean oma elulugu jutustama.
Ja algan nõnda:
„Mina sündisin . . .“

1948–1953

SEEGI ON HÄLLILAUL

(Sõjamälestus)

Peavarjuta päev.
Kaitstes tuule eest süle
heidan hirmuga käed
ilmasündinu üle.

Viska nutupill suust,
et ei kostaks siit Toone
taadi kõrvu su nuuks,
must on manala hoone.

Külm on mullasäng, poeg, –
surmaküüsist, mu kulla,
emasülle on soe
lapsel varjule tulla.

[1963]

KUUSED KALEVI-LIIVAL

Tosinal näärioöl
põlesid lõhnavais taredes
Kalevi-Liival
vilkuvad tuled.
Iga kuuseoks hoidis kümmet küünalt.
Ja sülelapsed vahtisid suuril silmil
suuri tulesid.
Lapsed vaatavad alati valguse poole,
nad on valguse lapsed.

Ja nemad ei teadnud,
et umbses jäärakus
Kalevi-Liival
magavad sajad lapsed,
kelle silmad ei pöördu valguse poole
iialgi enam.
Tollel ammusel tunnil,
hirmsal tunnil
polnud nende jaoks kellegi silmis
sooja tuld.

Nüüd enam ei raiuta
Kalevi-Liivalt
näärikuuski.
Las nad kasvavad hiiglasteks,
mühavad tumedalt,
tumedalt, tõsiselt,
hoiatavalt.

1961

EESTI RAPSOODIA

On niisugune laul – „Eesti, mu armas, kallis
kodumaa".
Seda ei laulda meil enam. Ma ei saa
öelda, et mind kurvastaks ajaloo säärane maitse.
Muidugi ei saanud ju selle süütu rahvusliku laulu
pärast „Omakaitseks" „Omakaitse",
kuid – teoseks teos –
vahel kujuneb kas või põhjendamatult tähtsamaks
nähtuste seos.
See laul meenutab mulle ühe päikeselise suve vare-
meid, häbi ja valu.
Seda laulu armastas tihti laulda kellassepp Sinisalu.
Küllap kuulus ta mingisse koori. (Eesti rahvas on
laulja rahvas. Eesti rahvas on enda vabaks laulnud.
Eesti rahval on tähelepandavalt kõrge koorikultuur.)
Tal oli sügav ja mahe bariton, ta ise oli brünett ja
suur.
Tal olid terved ja tugevad lapsed ja kõhnuke särtsakas
naine.
Ta valitses neid lahkelt ja kindlalt ja kellassepana oli
tal laitmatu maine.
„Kas tahate kommi?" – „Oi jaa, oi jaa!"
Ta võttis lapsed sülle ja laulis neile: „Eesti, mu
armas, kallis kodumaa."

Ka tema oli terve ja tugev ja põles igal suvel pruuniks
päikeses ja tuulis,
eriti aga 1941. aasta juulis,
kus ta omakaitselasena – nagu kuulda oli paljudest
suist –
võttis vahvasti osa Tartu lahinguist.
Muidugi ei rüvetanud ta enda eestlasemaja sellega, et
oleks toaseinale riputanud mitmevärvitrüki „Hitler –
Vabastaja“ –
ainult kolmevärvilipuga oli ehitud ta laud
ja ta lemmikanekdoodiks oli „Mussolini lesk ja Hitleri
haud“.
Aga peagi üsna üldiselt tähele pandi,
et üha laiemalt pruukis ta mõndagi Issanda andi.
Ma unustasin öelda: tulekahjus kaotas ta ju oma
väikese poe –
nüüd aga paistis, et see mitte midagi ei loe,
sest et väikesed ja vaesed Sinisalud
elasid äkitselt nii, nagu oleksid neil teab-mis mitme-
kordsed majad ja mitmekümnehektarilised talud.
Mine katsu rahval sulgeda suud ja keelata keelt!
„Tankitõrjekraav on näha Riia teelt.“
„Omanikud ja isegi pärijad ei tule enam tagasi mul-
last.“
„Mõni mees elab Tartu juutide kullast.“
„Seda tegid ju sakslased!“ – „Sakslased? Polnud Tar-
tus siis vist küll sadatki sakslast! Mustatöö-sakslastest
rääkimata . . . Sakslased! Kui sulaseid leidus! Haha-
hahaa!“

Aga kellassepp Sinisalu käis pehmelt naeratades
mööda linna ja ümises: „Eesti, mu armas, kallis kodu-
maa."
Tema naine oli terane ja seletas: „Oleks siis, et ma
nõuaks kohe mõnda ordenit või märki,
aga kui isamaa eest väljas olnud meestele, kes kogu
aja omaenda riideid pidid kulutama, ei anta isegi
ühtainukest särki . . ."
Kellassepp Sinisalu võiks leida vist
kuskilt Torontost, Melbourne'ist või Londonist,
kus tal praegugi ehk veel jätkub kulda,
millele omanike ega isegi pärijate pöolt kindlasti mitte
kunagi järele ei tulda,
ja kus oma tähelepandavalt kõrge koorikultuuriga
meeskoor on ka,
mis aktustel ja teistel pidulikel puhkudel laulab igat-
sevalt: „Eesti, mu armas, kallis kodumaa."

1960

MINA SAIN ALLES TÄNA SEDA TEADA!

Keegi tuli, kannikesed juustes.
Üle märja tähekirju tee
keegi tuli, kannikesed juustes.
Kuu end peseb asfaltmustas vees.

AGA MINA SAIN TÄNA TEADA,
ET MINU JA MAARIKA ISA
SÕDISID TEINETEISE VASTU.
MINA SAIN ALLES TÄNA SEDA TEADA!

Aknad tähepüüdmiseks veel lahti . . .
Valged aknad helisevas öös
tähekiirte püüdmiseks veel lahti.
On see täna õnnelike öö?

JA NAD OLEKSID VÕINUD TEINETEISE TAPPA
VÕI VÄHEMALT IHATA SEDA!
IHATA TEINETEIST TAPPA!

Põleb märja paju all üks aken,
kutsikat seal kammib minu memm.
Isa puhub suitsu vastu akent.
Ei nad tea, kus kajab minu samm.

„ÄRGE RÄÄKIGE SÕJAST," ÜTLEVAD MÕNED,
JA MINA OLIN NENDEGA ÜHES:
„ÄRGE RÄÄKIGE SELLEST," ÜTLESIN,
„SÕDA JU EI TULE!"

Öötähti ja lõppenud sadu
kõik aknad ja asfalt on täis.
Kesk maanteede mustkoldseid radu
all tuulte ja tähtede käin.

MEIE ISAD SAID TUTTAVAKS KOOLIPEOL.
MINU JA MAARIKA ISA . . .
TAHTSID NAD TEINETEIST TAPPA?
TOOKORD . . .

Keegi läks, maalillelõhnad juustes,
kõndis naeratades minu eel.
Keegi läks, maalillelõhnad juustes,
puhtad silmad peegeldumas teel.

AGA MINA SAIN TÄNA TEADA,
ET NAD OLEKSID VÕINUD TEINETEISE TAPPA . . .
TEINETEISE TAPPA OLEKSID NAD VÕINUD!

Keegi tuli, kannikesed juustes . . .

[1966]

TULI

Kui olin laps, nii hea ja rumal,
siis tuld ma oleks kaisutand,
ent hiljemgi on tule kumal
suur õnn mu rinda paisutand.

Kuid mõeldes õnnepuhangule
ma nean ja vihkan sõjatuld.

Ma olen istund lõkke paistel
kesk hilissuve hämarust
ja süttivat seal olen naistel
ma näinud silmis armastust.

Kuid mõeldes armastusele
ma nean ja vihkan sõjatuld.

Küll sädemeid on imetletud,
kui taevas üleval on must;
on palju kordi ülistanud
laul tule juures vabadust.

Kuid mõeldes vabadusele
ma nean ja vihkan sõjatuld.

Ma mäletan, kuis laane rüpes
suur oksatuli vuhises,
kuis hiljem kartul tuhas küpses,
leib sulas süte hõõguses.

Kuid mõeldes leivale ja tööle
ma nean ja vihkan sõjatuld.

Kui tulin väljast väsinuna,
hea koldesuu mind ootas ees;
näol leegitseva tule puna,
mu põlvi embas väikemees.

Kuid mõeldes kodu soojusele
ma nean ja vihkan sõjatuld.

1962

MURE LAUL

Kuskil kauge Kuramaa mürsulehtrites
kõdunevad, mu poeg, sinu luud,
aga minu koitanud kummuti sahtlis
koltunud ümbrikus on salk sinu esimesi lapsejuukseid,
seotud helesinise siidpaelaga.
Sellel pehmel kiharal on võluvõim tuua mu tuppa
kõik sinu lapseea päevad,
kõik sinu hälli juures valvatud ööd,
kõik sinu väikeste käte kallistused
ja sinu jalgade esimesed sammud
minu triibulisele põrandariidele.

Leidis uue su mõrsja, kuid mitte parema,
sest minu pojast paremat polegi.
Temale pole talveõhtud lõppematud
üksinda hõõguvate sütega kolde ees,
aga minu südames valutavad
laulmata jäänud hällilaulud.
Kui mu käed kujuvad võõraste sukki ja salle,
mis algul näivad pikkadena nagu mu piin,
aga ometi kord lõpevad,
siis otsib mu jalg kaltsuvaibal kätkitalda,
et uinutada olematut lapselast.

Kellele jutustan, kuidas ärkas Okasroosike
saja-aastasest unest,
kuidas avas sinised silmad ja ütles:
„Mu prints, te lasite end kaua oodata."
Kas endale jutustan selle vana muinasjutu,
mis paneks särama mu lapselaste silmad,
erutusest tuksuma nende väikesed südamed
ning käed otsima vanaema kortsulist kätt,
milles puhkama jäänud on vardad?

Minule toovad muinasjutud rõõmu asemel silmi vee.
Minu südamekambrikese ümber on mure okkalised
kibuvitsad kasvanud katuseräästani.
Minu süda aga ei maga saja-aastast und
ja okkad teevad talle valu.
Keegi ei raiu mõõgaga avaust kibuvitsatihnikusse
ega taluta välja mu südant mure meelevallast.

Ma ei tea, mu poeg, kus sa oled.
Su isa kaevas lahti haua,
mille peatsis oli lauakene sinu nimega,
ja leidis sealt neli kätt.
Kas oli neist ainuski sinu?
Need neli kätt olid kord kõik tillukesed
ning sirutusid vastu noorele emale, otsides tuge,
aga siis olid nad nii noored ja nii tugevad,
et oleksid võinud tõsta pea kõrgusele
oma vana, kõhetu, küüruvajunud memme,
kui nad pandi sinna.

Kui võiksid ometi kõik lahingutandreil kehade küljest
rebitud käed
haarata rahaahne maailma vägevate rinnust
ja kisendada: „Küllalt!
Laske poegade käsi toetada emasid
kadakase kepi asemel!
Laske vanaemasid laulda hällilaule oma lapselastele!“

Selle kalmu peatsist, kus sind ei ole,
aastad ammu on viinud su nime.
Puhaku seal käed, mis ei jõudnud veel väsida!
Kus sa ka ei oleks, mu poeg,
igal pool ulatuvad üle su põrmu
uute rahu eest võitlejate käed,
mis on sulgumas raudseks ringiks
ümber maakera.

1958



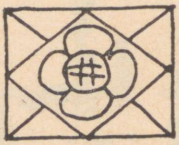

Ma pole tuultes keerlev tühi laast –
mu tee ei lähe lahku rahvast ja ta maast.

(M. KESAMAA)

TE TULITE

1

Te tulite. Te eel käis pöörisraju,
kus miilas vana kodu vaateviir.
Üht maantee tolm, teist kärsik lennuaju
tõi tagasi. Teid kutsus ainus kiir –
me kodumaa. Üksainus hellik taju,
kust algas ränd ja kuhu lõpeb tiir.

Taastulnud sõbrad, loojad raudsel ajal –
teid tervitan ma jälle kodurajal!

Veel eile lõõmas hilissuve öö.
Linn vappus raskelt. Igas taevasõrvas
leek haaras leeki. Puhas rannaöö
lõi hingematvaks ruskes suitsutõrvas.
Hing tuikus öös ja läbi viimse öö
röövrüütel lõhkus, põletas ja mõrvas.

Te tulite – ning relva terasvööga
kõik merre pühkisite ainsa ööga.

Veel süda taob. Veel pole õiget püsi –
üks „tere" siit ja teine hõige säält.
Kui ühest koldest teise kantav süsi

veel sisus murened ja hõõgud päält.
Veel vastust saamata käib vastne küsi,
veel alles mõõdad kuju, nägu, häält.

Ja selles esitervituses kuumas
pilk endist liitu otsib uues tuumas.

Te pole koju rühkind pidulauast,
teid pole hellitanud rännu-ulm –
te jalg on üle astund mitmest hauast,
öist unetumaist kivvi tõmbund kulm.
Kolm talve käsi kinni hoidnud rauast,
kolm suve võiduks küpsend verepulm,

kolm sügist hukkund kahurite kõues,
kolm kevadet saand teraskõlaks põues.

November 1944

KODUTEE

Ta jälle kodu nägi –
see tõusis kaugest sinast.
Ju paistis kodumägi,
mets mahenevas vinas.

Ta astus üle piiri:
samm peatus võlutuna,
muld kumas päiksekiiris,
maal hõljus helge kuma.

Siis mulda peotäie
ta haaras ahnes ihas,
taas kodu poole käies
tas veri hõõgel kihas.

Ja tundes kodurada
all jalge vaipa nagu,
ta ihkas kallistada
maad, iga nurmevagu!

[1944]

MU VANA KLASS

Jään seisma oma vana klassi uksel
– kas üldse avada veel seda ust?
Ma enda kannul sulgesin ta ammu,
võib-olla astun praegu liigse sammu
ja riivan mõnda hella mälestust?

Võib-olla. Aga vana klassi ukse
kord ikkagi ma lahti lööma pean.
Jah . . . olgugi et vajutades linki
ma juba ette tean
– seal näen vaid kahtekümmend tühja pinki.

Mu vana klass, miks vaatad mind nii veidralt?
Mul endist viisi turris juuksesalk,
näe, siin mu pink, siit mitme värvi alt
veel nimetähedki võiks üles leida.

Mu vana klass, miks oled nõnda vaikne?
Kas tõesti sa ei mäleta meid uljaspäid?
Kus on me poisid? Vaata, kullapaike,
sa peaksid teadma, kuhu poisid jäid?

Klass vaatas mind. Siis äkki katkes vaikus
– kell tilises . . . Kas ilmsi nägin und
või oli viisteist aastat kestnud vahetund?!
Käis koridoris möll ja hääledki needsamad,
nii nagu meelde jäänud ammu,
kõik poisid klassi tulid jooksusammul,
ja surnud elavatest elavamad.

Ei, ärge ehmatage, laipadega ühist
ka väliselt neil polnud tepsugi.
Näod naeru täis, lõid uljalt kepsugi,
just nagu äsja lihavõttepühiks
maal mune koksinud ja sülti uhanud
– kõik poisid paistsid hästi puhanud.

Ja istus mulgi pinginaaber kõrval
– needsamad roosad läbipaistvad kõrvad,
nii häbelikult muhelev ta näis, et
vea kas või kihla, spikker kuuekäises!

„Noh . . .“ küsisin, „kuis käivad käbarad . . .?
Said kutse kätte,
kauaks luba anti?“
„Ah, ära parem päri, lood on täbarad,
tund aega anti
– meid ei lasta kauaks.
Ma pole maetud siia kodukanti,
mul Karjalas üks järv jäi ühishauaks.

Seal on meil soomlasi ja venelasi.
Üksteise kuulidest, näe, langedes
talv otsa põõnasime hangedes,
ja kui siis jää meid järve põhja lasi,
sai löödud kampa . . . omameeste asi!

On Vanjadega vennalikult magatud,
Suur-Soome on meil enam-vähem jagatud
ja läbi võetud uusim ajalugu.
Mind siia saatis vere-vesila,
et mine, mees, ja meidki esinda,
kui kokku saab reaalipoiste sugu . . .“

Ta kergelt kogeles,
nii nagu varemalt
näost õhetades katkestas,
jäi vait.
Ent kohe püsti tõusis paremalt
me klassi naljahammas, Priidu Kubjas,
ning hüüdis: „Matsid, parim puhkepaik
on sanitaarses kustumata lubjas!

Tean omast käest, mind Wehrmacht koolitas,
küll tehti minust SS-grenaderi,
kord simulantide, kord õppekompaniis . . .
Nii närvaks jäi mu õilis jämesoolikas,
et kõhutõbisus, näe, tõmbas leeri,
mu kondikesed koolnukuuri viis!

Et siuksest kombelõtvusest ei nakatuks
veel mõni püssi põlgav mehehakatus
– suu topiti mul täis va lubjatoiduga . . .
Teid rindemehi halvustamast hoidun ma,
kuid lubage mul . . .“ Priidu naerust võbises,
hääl murdus tal, või oli lubjast kähe.
„Eks meie, aukuaetud vatsatõbised,
kah suure sõja ajalukku lähe?!“

Siis aga sõna võttis Graube Valter:
„Mis teha minuga? Ma tulen kaugemalt veel,
küll hauast ka, kuid ookeani tagant . . .
Brasiiliast, kuum kant ja salalik.
Just nagu Põrgupõhja viimne vanapagan
ürgmetsas rügasin seal kirvetööd.
Ent ei mind mulda viinud džunglipalavik,
ei päiksepiste ega mingi vigastus.

All võõra taeva
keset lämbet ööd
nii rängalt pigistas mind kojuigatsus,
et lõpu tegin
. . . ise panin punkti.
Kas, poisid, kõlbangi veel teie punti?!“

Ja, ennäe, talle hüüti:
„Võtame su tagasi!“
Ning mitme hüüdjaga, ma olen kindel,
sai oldud Eesti Korpuses ja rindel!?

Et järel proovida, ehk äkki magangi,
seks sõnavõtuks küünitasin kätt ja
ideelisemaks tahtsin muuta tundi . . .
Kuid kohe kõmises mu kõrval käsklus: „Jätta!“
ja kätt mul kinni hoidis küünarnukist
mu enda maetud vend Velikije Lukist.
„Постой! Ei määri meie oma mundreid.
Need mädanesid,
aga siiski õigus
jääb meile vaenlast vihata ka põrmus.

See pole praegu koolivenna õrnus,
et me ei laula neile näkku võidust,
vaid surnutega sant on asju ajada.
Ent oleks tõesti väga kena sust,
kui kõnetaksid e l a v a t e enamust
– vist leidub juba neid, kes vajavad
head mäluloputust . . . see olgu sinu asi!
Meid ära sega . . . Meie aeg on kasin.“

* * *

Mu vana klass, miks nõnda nukker näid?
Nad pidid minema. Neil aeg sai täis . . .
Siit kõik on läinud kärarikkalt rühkides
ja sinu uksegi
nad jälle jätsid lahti.

Noor hommik algab.
Kriiditolmu pühkides
uus põlvkond puhtaks peseb tahvli.

1958

KIIVRID JA TÄÄGID

Oli kaunis hommik,
oli hele ja rõõmus.
Kolksuvast hunnikust
kahmasin kahe käega,
loopisin kiivreid ahju,
valuahju summisin,
nõnda et kotkastel
tiivad välkusid.

Oli tore hommik,
oli kevade näoga.
Saapaninaga tagusin
muljutud terasmütse
SS garderoobist:
söestund kändude vahelt,
auravaist rabadest,
varisend keldreist,
kuuliauke täis.

Oli kirgas hommik,
oli meeldejääv hommik.
Loopisin tääke,
pildusin kahe käega,

valuahju neid lõin,
nõnda et ragises
roostetand teras,
kajas tehase õu.

Ja kui pühkisin laupa,
siis ma mõtlesin nõnda:
võib-olla kunagi siin,
juuksed peas juba hallid,
sulatan viimaseid
kiivreid ja tääke,
mida me ladudest
korjanud kokku,
atrade jaoks.

1958

KREMLI KAHUR

Ma ei armasta kahureid,
kuid näha tulnud neid on palju:
1941. aastal veeresid nad itta
lõputu voorina,
uued ja haljad –
1944. aastal ruttasid nad läände,
porised ja mõlkis,
ning paljudki neist olid lennanud uppi
Venemaa soodesse.

Mitu päeva huilgas siis pea kohal
suurtüki laul.
See tõotas vabadust,
kuid ta oli siiski jube ja hirmus,
ohtlikem kõikide laulude hulgast,
sest mürsul pole silmi ega kõrvu
ning tal on raske vahet teha
omade ja võõraste,
laste ja sõdurite vahel.

Seepärast kõikide kahurite seast
meeldib mulle enim
heasüdamlik Kremli vanake
kahur-tsaar,

sest ta pole rohkem kui kolmsada aastat
enam välja sülitanud
ühtegi mõrudat suutäit.

Oh, kui ka teised suurtükid
võtaksid tema vaikimisest eeskuju,
siis ei jääks neist järele varem või hiljem
ainult väikesed ja suured tükid,
vaid mõnelgi neist
õnnestuks elada Kremli kahuriga sama vanaks
laste paitustest hellitatuna
kuskil muuseumi väravas!

1961

* * *

Lendab lennuk
põldude kohal. Külvab väetist.
Lendab külast külani,
kallutab
majade kohal,
ja lendab jälle
üle põldude tagasi.

See pilt ei ole maalitud
tavalisele lõuendile.
Lähemalt vaadates
kumab
läbi õrna roheluse
üks vana maal.
Küla põleb.
Lennuk kallutub majade kohal.
Hiilivad ahelikud.
Ründavad ahelikud.
Põgenevad ahelikud.
Ahelikud haihtuvad.

Teravas valgusjoas
kaovad värvid.

Kuumaastikuna hakkab kõnelema
tumm ja kivistunud
pintslitõmmete reljeef:
Kevadpõllu idüll.
Külvaja kuulatab, külimit kaenlas.
Koduõuest kingu tagant
hüütakse keskhommikule.
See maal on veel vanem.
Ta on üha nõrgemini nähtav
läbi tulekahju,
läbi mustavate ahervarte,
läbi tuulte, mis kannavad tuha laiali,
läbi tärkava orase lennuki all,
mis külvab
ja külvab
ja külvab.

1963

BALLAAD MÜRSUKILLUST SÜDAMES

See polnud mina vaid Voroneži kandi reamees
Kalki valgust tilkus taeva tähiseks-tikitud lähker
Mina olin parajasti sündinud ja seega perekonna peamees
Õdede põlledest said mulle lillelised mähkmed

Niisiis ei olnud see siin niisiis ei olnud see mina
Kuum ja kortsuväherdud oli lumi kui hospidalilina
Ei ühtegi päikest ei ühtegi puud ei ühtegi lindu
Voroneži kandi reamees sai haavata otse rindu

Ei teadnud minust see mees ei teadnud mina sest
mehest
Ta haav kasvas kinni ma kasvasin suureks ja kooli
mind pandi
Kakskümmend aastat läks mööda ja täna ma lugesin
lehest
kogu mu elu see mees kildu südames kandis

SIIS KUI KOOLIPOISS KONTROLLTÖÖ-
MURESID SÜDAMEL KANDIS
SIIS KUI MU ÕDE ESIMEST POEGA
SÜDAME ALL KANDIS

KOGU AEG IGA HETK MEES KILDU
SÜDAMES KANDIS
KAKSKÜMMEND AASTAT MÜRSUKILDU
OTSE SÜDAMES KANDIS

Murtud kaelaga sõjaloom jõuetult koopasse lohises
Kakskümmend aastat roostetas rauatükk tuikavas
lihases
Nüüd vast sai mees sellest teada ühel valusal ööl
vastu hommikut
Lina oli kortsus ja kuum nagu lumi pärast pommitust

Täna ma esimest korda sain kuulda sest loost ja sest
mehest
Esimest korda tundsin et sündisin killuga südames
Lõikus õnnestus kild võeti välja lugesin tänasest
lehest
Tänasest minul immitseb roostet kidane rauakild
südames.

1963

ÜHELE ENDISELE RINDEMEHELE

Nüüd avameelselt kõneleme, olgu.
Miks varjata, mis oli ja nüüd on?
Me teenisime ükskord ühes polgus,
üks lipp meil oli ja üks pataljon.

Need rängad teed!
Mind vahel unes vaevab
veel nägemus nii karm ja sünge neist.
Meid vastu verist mulda surub põlev taevas.
Teist pole sellist teed.
Ei ühtki teist.

Surm seisis kõrval
igavese ööga,
meil kajas kõrvus tema võigas naer.
Mis salata –
sel hetkel põikas mööda
meist käidud elumaantee hele pael.

Kuis tahaks elada!
Ja endas homseks säästa
üht kübetki ta loomingute jaoks.

Ma usun kindlalt – just see tahe suutis päästa
meid sellel hetkel.
Öö taas puhkes aoks.

See agu oma tiibadel meid kandis,
viis läbi kaevikute pikal rindeteel.

Nüüd nägin sind.
Kõik sinus mõista andis –
sa pole see, mis olid,
pole see.

Miks varjud tumedad
on leidnud sinus ruumi?
Su ette kuhjund mure mitmeks mäeks.
Oo rindeteid, neid mõtteid tulikuumi –
kuis elaks veel,
kui ainult ellu jääks!

Siis kõik näis hea,
nii võrratu ja ilus,
töö, mullalõhnad, sepikoja tahm.
Ja nüüd ei leidu äkki jõudu sinus,
et murda teelt üks üksik
kaljurahn!

Kui nii – kas surra
kõigi eest siis tasus,
või ellu jääda keset karmi tuld?

Me rõõm, see tehtud tööde taga asub,
on sügaval me õnne
maagimuld.

See on me kohus nende ees, kes maha
meist jäid,
kes tõusta enam iialgi ei saa,
et me nüüd raskelt mulda suruks saha,
et meie kätest
õitsema lööks maa.

1963

TEHUMARDI

Tolmune maantee.
Kaugemal sinendav meri.
Vaikivad kadakad.
Liivikul veretav nelk.
Tehumardi.

Marmorist plaadid.
Koduse kõlaga nimed.
Karjatab rannal
mingit mälestust lind.
Tehumardi.

Kõrvetab päike.
Värskete lillede sülem.
Nende all liivas
helgib klaaspurgi serv.
Tehumardi.

Katkenud sõnad.
Kuulatan valusal meelel
saaremaa marmori
lihtsat hääletut keelt.
Tehumardi.

Tolmune maantee.
Kaugemal sinendav meri.
Vaikivad kadakad.
Liivikul veretav nelk.
Tehumardi.

1960

MINU AASTAD ON NEED

Vanadele sõjakaaslastele

Äikeseprahvakuis süsimust reid
ja Tallinn –
üleni kattunud sattu . . .
Laevalael sõtta sõitmas teid,
tumm-tõsiseid kutsealuseid
näen ses juuliöös,
mis aastate varju ei mattu,
sest minu põlvkonna teed,
minu aastad on need.

Näen teid tapva stepipäikese käes
õppustel kaevumas savisesse pinda, –
lumelobjakasel tandril teid näen
esimesel rünnakul saamas kuuli rinda, –
näen Narva jõele langevat januselt suuli,
näen teid Kavastu nõlvakult üles rühkivat,
näen puhkevat punast lippu
Pika Hermanni tippu,
teda kahmavaid koduste randade tuuli,
ja pisaraid poriselt põselt pühkivat
näen karmi, naeratavat sõdurit.
Minu põlvkonna teed,
minu aastad on need.

Näen õhtut üle luhtade laskuvat
ja teid – pimedal metsavaheteel
esimese o m a
maalapi ja peavarju poole astuvat, –
näen seda hubaselt vilkuvat akent eel,
kus on kolde- ja südamesooja, –
kuulen automaati turtsakalt parisevat
läbi õhtu, mis tardumas looja, –
näen teid mõttetult õhku krahmavat
ja siis raskelt maanteeporri varisevat, –
näen metsa poole lahmavat
kahte turjakalt tursket varju . . .

Ja neist päevadest mõeldes taltsamalt
minu eilase sõduripluusi alt
süda
tuksuma iial ei harju.
Minu aastad on need
ja mu põlvkonna teed!

1957

* * *

Õhus ämblikulõngade lend on.
Maa hinguse karge vine.
Õhus mõtteloodete lend on
ja mõtete sündimine.

Hallid samblakuplite linnad.
Kivid. Metsroosijuured.
Vaikus. Ja kauged linnad,
mis on lootustest valged ja suured.

Kastepiisk männiokkal.
Hetk. Hääletus. Tuuletus.
Ja piisas ja hetkes – maailm
ja miljon luuletust.

Piisk värahtab männiokkal.
Kivipragudes variseb liiv.
Üle kummargil mändide möirgab
reaktiiv.

Vaigulõhnalist vaikust maitsma
jälle sirutub maa.
Peab möirates vaikust kaitsma.
Vaikides ei saa.

1962



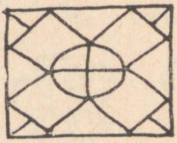

. . . Et hukkuks aegunu, uus hoogsalt sünniks,
et katkematuks muutuks tõe ja luule seos . . .

(R. PARVE)

DIALEKTIKA

Maailma näha. Nõnda nagu on.
Ja armastada, armastada siiski . . .
On selles ärarääkimata õnn
ja ärarääkimata vaevad.

Et näha, selleks silmi vaja on,
on vaja uurivaid ja julgeid silmi.
Neid omada on mõndapidi õnn,
kuid ainult mõndapidi.

Kõik ilustavad katted hüljates
ja võttes appi optilised riistad
võib mõni ahastuses kohkuda . . .
Kus siis veel armastada!

Kes ütles: armastus teeb pimedaks?
Mis õigusega seda ütled? küsin.
Sest kui ma armastan, siis näen ma kõik,
siis on mul õiged silmad.

Maailma näha. Nõnda nagu on.
Ja armastada, armastada siiski . . .
On selles ärarääkimata vaevad
ja ärarääkimata õnn.

1957

TÄPSUSTUS ENDASTMÕISTETAVA TÕE JUURDE

Te ütlete: *võitlus!*
Siis lisate karmilt: *võidelge!*
Te kõrgendate häält: *olete sündinud võitlema,*
ja selgitate häbelikult: *nagu me kõik.*

Kuid te ei lausu targu, millest koosneb võitlus.
See tähendab, te pole midagi öelnud.

Mis on võitlus?
Vaenlaste ja sõprade eraldamine.
Vahel läheb selleks kogu elu.

Mis on võitlus?
Valguse lülimine.
Kus on valgus, sinna tekib ka vari.

Mis on võitlus?
Varjude kõrvaldamine.
Aga ka varjude kõrvaldaja pole klaasist.

Võideldes ei või ka viimast unustada.

[1966]

KATSUMUS

Öö vajus peale, silmitu ja suutu,
kõik hüüded jäid ses vastukajata.
Must taevas oli tähitu ja kuutu
ning pimedus peaaegu rajata.

Surm surus oma lõusta vastu ruutu
ja hooples: Enam sind ei vajata,
sea valmis end, öö päevaks sul ei muutu,
kas palu, heida meelt või sajata!

Ei kummardunud pea, vaid saatust trotsis.
Ei murdnud lootusetus selle meelt,
kes ennastunustavalt tõde otsis.

Ei viinud viltu teda õigelt teelt
see öö, mis ümber paistis must kui pigi:
ta sirget käiku käis veel pimesigi.

1957

SIRUTA END!

Maad on nii madalad,
maad on nii kadalad:
pudrutangud ja lambahein.
Pole siin halupuid,
haabades jalutuis
nukralt kahiseb lehelein.

Unistus vinena
virvendab minema,
jäävad mured ja rasked tööd.
Kaugused kutsuvad
mustuvad-kustuvad,
argipäev siin su hinge sööb.

Mida sa ometi
mängid siin kometit,
laimad tanumat jalge all!
Julgelt end siruta,
minema viruta
käegalööja mask nõnda hall!

Maad on nii madalad,
maad on nii kadalad,
siis, kui mõte on laisk ja loid.
Enese hooga sa
viljad saad voogama,
võrsub ihu ja hinge toit.

1962

LAUL SUUREST TUULEST

Ma läksin oma kambrist välja.
See oli süngel sügiskuul.
Ma läksin oma kambrist välja
ja väljas puhus kange tuul.

Puud hoidsid oksi ringutades
maast kinni hirmuvärinal
ja surmatantsus ringi keerles
kõik, mil ei ole juuri all.

Täis kabuhirmu jooksid pilved,
õhk undas nagu hädakell,
kuid vapralt plekist mehikene
lõi tantsu kõrgel katusel.

Ta hõikas: „Õpi minust, vennas!
Ma olen tark ja jälgin tuult.
Kas puhub hommikust või õhtust,
kõik muutused teen kaasa truult.

Ma keerlen, pöörlen, tiirlen aina.
Noor sõber, tee ka sina nii!
Siis saad ka sina kõrge koha
ja oled kõigest murest prii."

Kuid mina läksin oma rada,
ei teinud välja targast nõust.
Mind näkku peksid vihmavitsad
ja maru möirgas täiest jõust.

Ka tormis seista vankumata –
see minule on õnne tipp,
sest mina olen inimene
ja mitte mingi tuulelipp.

1957

POISID SINISE PÕHJAGA MÜTSIDES

(K a t k e n d)

Meil oli valus,
kui rajati teed
risti üle rahva –
meri põlvini,
pori põlvini,
veri põlvini.
Kes kehitab õlgu, et polnudki väga valus,
see valetab!
Aga hoopis valusam oli siis,
kui rüütliristiga rebased
ja kõik need teised
hirmutasid meid eemalt
mitte niipalju jumalavihaga,
mitte niipalju
kurja Kaleviga,
kes kord tulevat priiust tooma,
oma punaseid lapsi pooma –
kui e n k a v e d e e g a.

Sellesamaga,
keda toitsime,
keda hoidsime
revolutsiooni kilbina.

Kilbist tehti personaalse tee jaoks
musttuhattonnine tambits.
Tampides siledaks teed
personaalse päikese all,
kilp kattus pori ja saastaga.
Kiskusime küüned verele,
enne kui puhtaks sai.

Aga need tuhanded poisid
siniste mütside alt,
kelle püssirauad kui ehmunud pilgud
saatsid kunagi inimesi
Taišetist Norilskini
ja igikeltsa
üle elu polaarjoone –
neil oli pärast raskem
kui tuhandeil
Tsaritsa kaldal kurgaani all,
Alutaguse metsades
või tuhandes teises puhtas paigas.

Ja on õnn,
et rahvas ei ole üliinimlik,
et rahvas on palju inimlikum,
et rahvas on palju suurem,
ja mäletab kõigepealt head
mitte ainult
kadunuist.

1962

AJATUNNETUS

Ainult oma aja alguse saab noorus
(ainult alguse – kõik muu on alles eel);
nõnda põnevat ja keerukat kui meie
ükski põlvkond pärinud ei ole veel.
Sõjakomissariaadist astuvad välja noorukid:
„Kolm aastat . . .“ – „Neli aastat . . .“
Palju noori südameid ja unistusi
on ajutiselt mundritesse surutud
ja aeg peab mööduma, mööduma
enda ja teiste jaoks tulutult.
Aga on tarvis, on tarvis,
sest teisiti
rahulik olla ei saa
uue linnarajoonina
värskelt pooleli olev
kodumaa.
Aga ükskord tuhmub suurepärastest
säilitusvahenditest hoolimata
muuseumis
iga relvaliik
ja on teostunud ökonoomseim lahendus –
Maa,
üks
kerakujuline riik.

Kui siis kesköö̈l legendina
ärkab mõni tsaar,
paks ajalooraamat kaenla all
(kõik ta vallutusretkede põhjendused
on seal kenasti üleval,
et oli, näe, tarvis tungida
selle mere või jõeni . . .)
ja nüüd püüab ta teha sedasama,
ja jõuab kummalise tõeni:
leegi kas või kesköö̈l mere poole,
kas või läbi rannaäärse männiku
robinal leegi –
keegi ei aja taga
ega takista keegi.
Aga ülal ühe raketi meeskond
hüüab kui ühest suust: „Kodu!“,
ja mitte ei hüüa: „Prantsusmaa!
India!
Mulgimaa!“,
nähes kumamas Maad
läbi meteoriitide rodu.

[1966]

KODUMAALE

Sa oled puu,
mis kannab vilju,
need on nii head
kui halvad.
Sa tihti rõõmustad,
kuid vahel tasahilju
veel nutma pead . . .
Ent siiski kõiki valvad.
Ka eksinuile päikest varud, –
kuigi nad ei väära
ja kuigi endast veel
ei saa nad aru,
kõik nendes käärib.
Ei, siiski sa ei hülga
ühtki poega,
sest nad on kasvand sinu külge
iga koega.
Sa ootad,
kannatlikult ootad
ja pole liialt karm –
ning ajapikka muudab
ka halva heaks su arm.

1958

MA ARVASIN

Ma arvasin nõnda, et meri
on alati sinine
ja et varjatud kullateri
täis on viimne kui inime.

Et merel sõites tuleb
julgelt tuuli trotsida
ja väsimust võites tuleb
ilmast imesid otsida.

Ma sõudsin, südames õhin,
ümber lained sumasid,
taevarannad ja merepõhi
mulle vastu kumasid.

Sain teada, et meri harva,
õige harva on sinine
ning et tühi ja halli karva
on sageli inime.

Nägin maid ma, mis järvetud, jõetud,
tolm ja põrm, muud ei olegi,
inimlapsi, kes mullast on võetud,
kus kulda polegi.

Kuid ma arvan, et siiski tasub
olla, eksida, ihata,
teada tahta, kus tera asub,
armastada ja vihata,

ning näha, et hallist hallim
meri vahel on sinine,
ja tunda: on kallist kallim
kullateraga inime.

1958

ELU

Tööta, rõõmusta ja laula!
Maailm suur on põlluks,
avarus ja
taevakaar on aulaks.
Tuules, rännus, igas linnus, igas lehes,
igas viljapeas me õnn
heljub, voogab, laulab!

1945

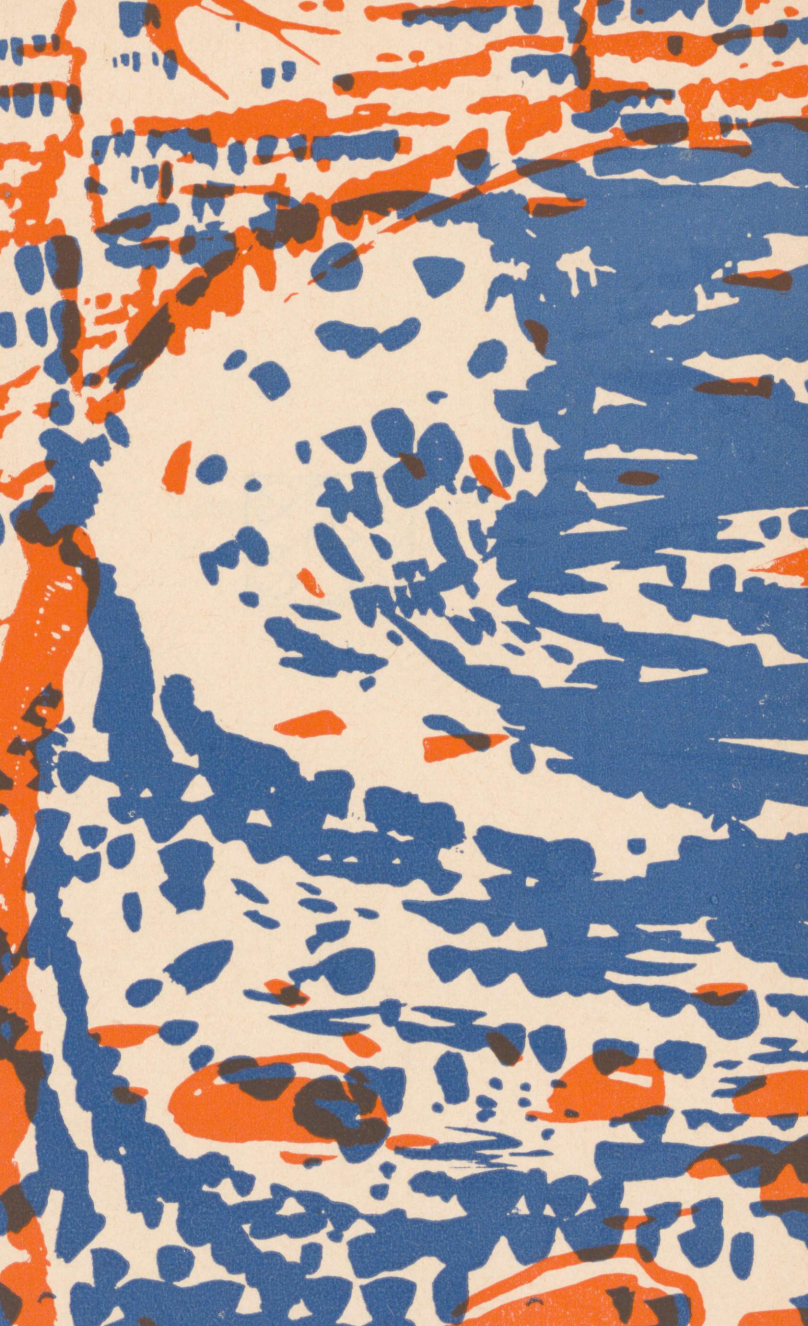

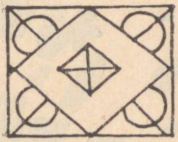

Lihtsatelt asjadelt kogusin jõudu
küsida, nõuda ja kosta . . .

(D. VAARANDI)

AEDNIK

Nüüd jälle kolhoosis on kevadekuud,
täis õisi ja suminat päevad.
Kuid need – minu poogitud õunapuud
teist puhkevat kevadet näevad.

Ma mäletan ikka, kuis lõikusekuul
kolhoosi ma saabusin Tartust.
Aed anti mu hoolde, ja kuidas siis mul
tööd oli ja muret ja kartust.

Kord närisid jänesed õunapuukoort
ja röövikud käisid siin kallal.
Kord ründasid aeda, nii õitsvat ja noort,
öökülmad ja hilised hallad.

Ma mäletan, sinagi mäletad vist,
tuld tegin ma kevadöö läbi,
et külma eest kaitseda õitsemist,
sind saadeti minule abiks.

Ma olin siis kuri ja nõgiselt must
ja kärkisin – nüüd ma ei salga.
Sa naersid ja kiitsid mu tragidust,
ja nõnda me armastus algas.

Puud elasid üle need hallased ööd,
uus kevad on saabunud võites.
Ma kõnnin ja vaatan siin enese tööd,
mis kiigub ja sumiseb õites.

Ja kuulatan: eemal on traktori hääl,
sa künnad ja uudismaad rajad.
Ja küllap ma tean, et sa mullegi sääl
mõtled sõidul ja puhkuse ajal.

Kui hämaras lõpeb su edukas töö,
ma jätta võin võrsed ja taimed,
siis soojas ja sumedas kevadeöös
veel järvele sõitagi võime.

Öö tumeneb juba ning loksuvad veed,
pioneeride laulusid kajab.
Me mõtteil ja tundeil on ühised teed,
me elame toredal ajal.

21.–22. aprill 1952,
Tallinn

KUTSE

Kevadpäike kui lumevett tilgutab
ja räästasse voolib purad,
mulle kutsuvalt, tungivalt pilgutab
üks ahvatlev rahutuskurat.

Käsi pikal ja trotsiv naeratus suul,
ta järelejätmata painab:
Mis tühja siin tänavail tallad tuult,
toaurkas konutad aina!?

Jätkub tuluta paberimäärimist,
küllalt neelatud Tallinna nõge, –
tule, kaeme kevade käärimist,
kestast pugevat Pirita jõge!

Asju ajand ja tegelast mängind sa küll,
aga raamatuid sellest ei kasva.
Ise igatsed lõikust, aga kus on külv?
Ei, nõnda ei ole sust asja!

Ons ununend aabitsatõde see
– sinu kohtagi kehtiv see nimelt –:
õiget maastikumaali, töömehe-portreed
paljast pintslist sa välja ei ime!

Koosolekuil nõu aina pidades,
öösel sulge piinates kodus –
mis muud saab olla su ridades:
läbimälutud mõtted vaid rodus . . .

Su päevad on tükkideks hakitud,
tööks tõeliseks jätad vaid restid.
Ja tulemus? Näputäis lakitud
toitva terata loomingu-lesti.

Nii lugejat igavalt talutad,
kulund kõnega suigutad unne;
mis ta mõtleb, miks südant ta valutab,
millest rõõmustab – vähe veel tunned.

Kommunismiajastu ehitus
meie rahval on säravaks teoseks.
Kuidas meeldib, kui õlgadekehitus
s i n d saadab sellega seoses?

Sinu väärtuse ainuke mõõdupuu
rahva silmis on raamat su sulest.
Selle heaks, selle nimel kõik muu, kõik muu
teelt kõrvale heita sul tuleb.

Õpi loodust tundma, ja rahva tööd,
veel enam – õpi tundma ta hinge;
end keskenda teoseiks päevad ja ööd,
end keskenda loomingupingeks!

Oled jututreial või värsisepp,
või näidendiks peos on sul kellu –
võta kätte mehine matkakepp,
astu ellu!

Varakevad
1954

LAUL JÄRELVÄEST

Ma tean, et näoga tulevikku
on pöördud õige kunstiteos
ja esile toob kõike seda,
kus juba homne päev on eos.

Käin keset rahutut maailma,
teejuhiks kauge ideaal,
ja erutuses märkan kõike,
mis suurt ja head on meie maal.

Kuid mõõtes õnne praegust taset
mul meeles on ka kodanik,
kes pole keset üldist õnne
veel küllaldaselt õnnelik.

Ma kurdilt mööduda ei suuda
ka agulite nurinast
ja väikse mehe väike mure
mind vaevab, oma rahva last.

Kes kabineti toolil troonib
kui iseenda monument,
see võib ju õlgu kehitada:
„Päh, mahajäänud element!"

Ma tean, et nad on maha jäänud,
nii-öelda moonavoor armees,
kus luule rühib esirivis
kui luuraja või trummimees.

Oh staabikindral, staabikindral!
Sa sihti ees nii selgelt näed.
Kui sa ka taha vaataks vahel,
kas kaugel meist on järelväed.

Me tundnud oleme, kui hirmus
on äralõikamise oht.
Siis pärast vaenlast süüdistada –
mis naeruväärne seisukoht!

Ta siis ju vaenlane ei oleks,
kui temalt oodata võiks head.
Miks ennast petta! See on võitlus,
ja meie vead on lihtsalt vead.

1956

POEEDI SILMAD

(Abuabdulla Rudaki 1100. sünni-aastapäeva puhul)

Aeg on välejalgne ratsu,
seisaks peal vaid sadul . . .
Kabja all tal kulub liivaks
kõik, mis kaduv.

Tuhat aastat selles kõrbes
tatsub rändur pime.
Laulud jätsid liiva peale
tema nime.

Ruske tuiskav kõrb on katnud
uhked Samaniidid.
Seal on koos kaliifidega
muistsed riigid.

Aeg on liiva alla matnud
terved iidsed ilmad.
Seal kord põletati välja
tema silmad.

[illegible]a monument,

Andsid käsu timukale
püüdlikud emiirid,
et poeedi nägemisel
olgu piirid!

Päästsid nad vist omateada
riivatu käest riigi . . .?!
Aga laulik silmadeta
nägi niigi.

Haistis verd ja haistis roose,
rändas jalad rakku.
Maitses tänuliku andja
odrakakku.

Ravis rahva piitsavermeid,
kompas vanglalukku.
Laulis armastust ja laulis
kalifaadi hukku.

Hukkus riik ja ratsavägi,
langes troon ja sadul . . .
Kadus kõrbeliiva alla
kõik, mis kaduv.

Jättis jäljed liiva peal
üksnes laulik vana
– oma aja meile säästis
pimedana.

Peatu hetkeks, moodne rändur,
päises päevas kahtlev . . .
Sul on selged noored silmad
– vaata ahnelt!

1958

RANNAPÄÄSUKE

Täis valget vahtu
on mere küür,
ees, laintemurrus
järsk kaldamüür.

Ja kõrgel, kõrgel
kui räästa all
üks linnupesa
seal üleval.

Üks linnupesa:
vist pojad sees,
et aina vidin,
lend läve ees.

Must-roheline
all vete õõts,
tuult uhkab laotus
kui hiigellõõts.

Kaks sinitiiba
ja valge rind,
end üles heitled,
mu pääsulind.

Kaks sinitiiba,
ei miskit muud,
ei kuskil varju,
ei puhmast, puud.

Nii raskelt, raskelt
saad piskuroa.
Miks tuulte teele
sa teinud toa?

On vaikseid orge
meil sisemaal
ja lahkem lõunas
ka taevakaar.

Kas punapalud
sul unusid,
kui pesa paele
siin punusid?

Kaks sinitiiba
ja valge rind,
ja torm, ja meri . . .
Oh, pääsulind!

Taob laine randa
kui raudne ramm,
et vappub, rappub
ees kaldatamm.

Ja linnupesa, –
kes seda teab,
mis jõud küll teda
seal kinni peab?

*

Rannapääsuke,
sinisuline,
tiibu laotades
lendas ülesse,
ülalt noolena
laskus laintele,
valge rinnaga
vooge riivates.

Mida tahtis ta
mulle ütelda,
kurgul kumedal
mida siristas?

„Kõrsi kogusin,
raage riibusin,
sitke saviga
seinad silusin,
liitsin kõvasti
püha põrmuga,
kalli kaldaga
kokku sidusin.

Kõrs kõrrele,
raag raole,
kalur merele,
kündja vaole,
vidiit!“

Tõuseb tormihoog,
pesa pillutab,
ilma äärele
heidab enese:
rannapääsuke,
sirjelinnuke,
kuhu lähed siis,
mida
siis teed?

„Ikka uuesti,
ikka, alati
lendan tagasi,
otsast alustan
sada korda ma,
tuhat korda ma:
kõrre kõrrele,
raole rao.

Siin mu kodupaik,
püha sünnimaa,
ainus ilma peal,
ainus päikse all.

Rand see tuuline,
rand see tormide:
tormist tugevam
on mu armastus."

1957

TUULETEELISED

Kauaks see aeg teile kesta,
kauaks need ohked ja valud?
Muret ei suuda pisarad pesta,
küsimust küsimus: milleks talud?
Kas ehk nende meeleheaks,
kellel mägedes mõisad ja pankades rahad,
kaasa ulguda tahad
tuuleteeline,
muremeeline?
Või kas selleks, et sa edasi veaks
nende lootuste kriunuvat käru
rappakulgeval, auklikuks sõidetud teel,
tuleb piinelda, loota ja . . . uskuda veel?

Umbe veab teinekord endagi mõtted
too hingetu isamaatus
ja tuju on heitlik ja näru:
milleks te poosid ja ettevõtted,
mille üle luukerena saatus
oma vahedat vikatit luiskab
ja vihe surmatuul tuiskab?
Kõigest lahus ja kõigest ilma –
maata ja rahvata
mööda maailma

tõugata, kahmata,
petta ja pillata
ning mõelda, et sillata
on kõik need veed,
mis piiravad koduteed . . .

Veel õilmekülluses on suveöödel Rutja,
kust laulikuga koos teid tormis uhuti;
ma pole kaasakäija ega kaasanutja,
kuid murega teist mõtlen puhuti,
tuuleteelised,
muremeelised.

Ei, mitte teist, kes te, kihvad õrri,
valmis sõna ja teoga
kargama kõrri,
vaid teist, kes te hella peoga
tuleksite õhtuti tasahilju
paitama põldudel täispäisi vilju,
hingama sisse me metsi,
me kargeid allikaid jooma
ja põhjarannikult merekohinasse vaatama.
Ma ei laseks teid kauem hulkuda eksi,
oleksin valmis kätel teid koju tooma
ja teie esimesi kobavaid samme
tahaksin kodukamaral saata ma,
tuuleteelised,
muremeelised.

1956

SAAREMAA KOHAL

On midagi nimetu-kallist,
mida seletada ei saa,
ses kõlas karehallis.
Hea on lausuda: Saaremaa!

Seal ta on. Siit vaadates alla
nende valgete pilvede seest,
näen, kuidas ta rahutu kallas
nüüd lahku lööb säravast veest.

Veel ta lahtede sinasse upub,
üksnes laiud on nähtaval
nagu väikesed kollased nupud
meremaast, mis lainete all.

Ja üle siis kadakalaante
kord valgust, kord varjusid käib.
Tuul tolmuga lehvitab maanteel,
vahuviirgudes sätendab väin.

Seda tuult ja ta lõhnu ma tunnen –
metsakohaga jootis ta mind
või tungis mu lapseunne
kui ööde ja tormide hing.

Nende väljade tumedad toonid
ikka õhtu eel kiirgama lõid,
olid lindude huiked kui soovid,
rännukihku nad endaga tõid.

Ehk praegugi silmil suuril,
nagu kivile tardunud näkk,
üks väike tüdruk seal uurib,
kus on pilvis see põrisev täpp.

Ja äkitselt mõistmatu, palav,
hull igatsus raputab last.
Ta jookseb mis võtavad jalad,
välja õuest ja väravast.

. . . Ma Saaremaa kohal lendan.
Minu kohal on maailmaruum.
Suurt kodumaad kannan ma endas.
Mu kaugustejanu on kuum.

Siiski, taevaste taevasse üles
kui ka tõuseksin, ometi tean:
saar kuskil on merede süles
ja minu juured on seal.

[1959]

ESIMENE SAMM

14. septembril 1959

See päev jääb seisma ajaloo seniidis
ja helendab kui kirgas tähekild, –
raketijälje hõbedasest niidist
sai uude aega igavene sild.

Võib-olla hiljem tähistaeva säras
me lapselastel ees on palju teid,
kuid kunagi veel selle hetke pärast
nad kahtlemata kadestavad meid.

Võib-olla neile kauge tähekeeris
on tuttav nagu sulle kodulinn, –
maailmaruumi suureks pioneeriks
nad austusega nimetavad sind.

Ükskõik, kes oled. Hiilgust sa ei vaja,
on neile küllalt teada sinust vaid:
sa elasid sel kordumatul ajal,
mil inimene tõesti tiivad sai.

Maa köidikutes olid siiasaadik,
nüüd mõtled Suure Tundmatuse teest,
su sirbiga ja vasaraga saadik
sind ootab juba lõpmatuses ees.

Ja kui kord külmast igavikutolmust
ta tõstetakse, kullast säravam,
see monument siis ütleb, et on olnud
teel tähtedeni esimene samm.

TŠUVAŠI NAISELE

Ühel emal oli sajatunnine mure
oma poja pärast.
Aga kõik teised emad
olid kadedad temale.

Ema päikese varjuks tõstab silmile käed,
kuid midagi peale lendava kure
ta Tšuvašimaa taevas ei näe.

Ühel emal oli sajatunnine mure.

Aga kui poja habetuma hakanud pale
ilmus televiisoriekraanile,
siis ema meel oli äkki nii hale,
et mitmele pisarale
ei jätkunud silmades ruumi.

Ühel emal oli sajatunnine mure.

Aga kõik teised emad
kaugelt ja lähedalt
soovisid temale õnne.
Ja kõik tähed
särasid tuhat kord soojemalt,

ning mure poja pärast
oli natuke väiksem kui enne.

Ja sada tundi sai täis.
Ja tema poja nimi
mandrilt mandrile käis
ja tähed veel heldemalt
helendust pillavat näisid:
poeg tuli taevast tagasi!

Ning nüüd alles hakkas hõiskama
Tšuvašimaa naine.
Alles nüüd hakkas mõistma ta,
miks kõik teised emad
olid kadedad temale
ta sajatunnise mure ajal.

Kui hele peaks olema päev,
et nüüd ema otsatu rõõm
sellest üle ei säraks?!
Kui tugevad on ta käed,
et nad suudavad hoida kinni ta südant,
mis kipub rinnust ära!

Ühel emal on tuhandeaastane rõõm!
Ja kõik teised emad
on uhked temale,
sest tema poeg kandis oma kodumaa nime
läbi pimeda laotuse

kaheksa korda kaheksa kosmose ööd,
ja kõikide südamelöögid
andsid talle jõudu.

1962

ANTARKTISE MATUSED

Minu seltsimeeste mälestuseks, kes hukkusid
Nõukogude Antarktika-ekspeditsioonides

Orkestrit ei ole.
. Kuid mühiseb valjult
Antarktise tuisune, jäine koraal
nii Komsomoli- kui Raadiokaljul,
mühab elutul, tühjal eikellegimaal.

Me seisame, õlgadel pea ja mure,
peakottides, kasukais, untades.
Ma tean, mida tähendab:
seltsimees sureb . . .
Nüüd ma tean, mida sel puhul tuntakse
Antarktises.

Meile määratud lainemeetritel
Mirnõi valveradist saadab eetrisse
mandri südames sündinud loo:
„Hukkus Komsomolskaja jaamas
insener-aeroloog . . .“
Morse kihutab raadiolainel
nagu meeletu südametukse.
Kriips ja punkt.

Punkt ja kriips.
Peagi käskjalg on teel.
Noor naine
Moskvas lahti teeb ukse.
Ja siis . . .

Kirst seisab punasel traktorisaanil.
Auvalve vaikib.
Ja lumeorkaan
triigib üle meist, püüab meid muljuda maani.
Ta kähiseb:
„Teie mu mandrit ei saa!
Teie maalt juba neljanda noormehe nõudis
minu Davise meri ja mannerjää.
Robert Scott oli siin. Tema kaugele jõudis,
kuid ta külmunud keha on meie käes.
Hoidke soojade maade jaoks noorus ja anne.
Minu all pole õitsenud ainuski taim.
Siin on pakaste, külmunud liigeste manner,
mina olen ta valvur ja kaitsevaim."

Seisab paljapäi kirstu ees
meie ülem ja seltsimees.
Võimas, jässakas, vägevad õlad.
Teda parkisid Arktise jääd.
Tuhmilt, kohati murdudes kõlab
ta hääl:
„Hukkus seltsimees, sõber, kolleeg.
Hukkus noorelt ja kodumaast kaugel.

Meie kaotus on ränk.
Aga võitlus on see,
mis siin peame, võitlus ei rauge.
Siin on ohvreid, on raske.
Antarktika . . .

Kuid siia saatis meid kodumaa,
Nõukogude Liit.
Meie seisame siin
ega lahku me siit!

Polaaröö on lähedal. Pakaseöö,
metsik öö peagi mandrile astub.
Kuid me teeme ka tema, hukkunu töö.
Ja selles on surmale vastus
ja mälestus sellele mehele,
kes tee siin lõpuni käis . . .“

Antarktise valgele lehele
tema jäljed ometi jäid.
Neid mehi ei ole palju.

Siis astume põlvini kohevas lumes.
Traktor möirates saani ja kirstu veab.
Läbi kaitseprillide maailm on tume
ning tumedad mõtted tormavad peas:

Elas noormees ja kevadest tuikasid veenid.
Tuli armastus – rõõmude pidulaud.

Igijääs, Pravda ranniku kruusamoreenil
saja meetri kaugusel valmis on haud ...

Kirstukaanele külmunud kamakaid kukub
ja jäisesse hauda keerutab lund.
Surm kõlistab võtmeid ja sulgeb kõik lukud.
Orkaan laulab vilinal:
„Igavest und ...“

Võtame mütsid peast.
Saluut kuuest kaheraudsest.
Mustendab Davise meri.
Hetkeks jäämägedel voolab
loojangu punane veri.
Ja kõik?
Kõik.

Ja olgugi kõik, olgu lõppenud matus
ja näiliselt trumbid Antarktise käes –
moreeni kohal on surematus,
meie surnud seltsimees elama jääb

nagu sõdur, kes langenud lahingutandril,
siin, kus määratseb looduse vastuhakk;
elab meis, Pravda rannikul, elutul mandril,
millest laulis mu hukkunud sõber Kritsak *.

* Oskar Grigorjevitš Kritsak – väljapaistev nõukogude meteoroloog, teise ja viienda kompleksse Antarktika-ekspeditsiooni mandriosakonna meteoroloogilise rühma ülem. Hukkus Mirnõis 1960. aasta augustis.

Tuhat aastat võib minna – jääs keha ei hävi.
Meie tulevad põlved! Kord keegi teist
leiab haua siin, kus on Antarktise lävi,
ja austavalt ütleb:
„See oli ü k s n e i s t!“

Süda valutab. Täna ta selleks meil ongi.
Ja mõtted on haaranud tuisuneel.

Kaugel mandriplatool aga traktorirongid
praegu lõunapooluse suunas on teel.

1960

SILLAD

Poeg, see klaasikild väike,
mis sinu peos
sinikollaseid helke pillub,
selle sära ja lumm
oleks pime ja tumm,
kui ei helgiks seal
sinine taevakumm
ja helekollane päike.

Sinu silmad
on sinihall klaasikild.
Kõigi värvide
värelev kiirtepild
nendes puhkeks,
kui päikseni leida sealt sild.
Ja see päike on
sõprade silmad.

Poeg, see kivine muld,
millest kindlusi teed
rõõmsalt käravas kaaslaste killas,
see on kodumaa muld.

Sellest ükskord sa teed,
sellest tegema pead
teed ja sillad.

Siin see maa on su maa
ja need veed on su veed.
Pole kusagil
paremat paika kui need.
Kuid siit igasse kaarde
sa ehita sild,
sest su maa,
see on suurest maailmast kild.

Kui siis meredest üle
on viskunud teed,
üle jõgede
kaardunud sillad,
palju enam sul, poeg,
on siis sõpru
kui need,
kelle seltsis sa praegu
siin kindlusi teed
laste lustakalt käravas killas.

Kord su maa
oli tuulte ja tormide maa.
Vähe püsi näis sellel,
mis tehtud.

Rahet,
vihaseid vihureid
üle siit käis,
täna rajasid,
homme kõik hävivat näis.
Raju raevu käes
vankusid sillad.

Poeg,
su maa
nüüd on sõpruse enese maa.
Kõik, mis teed,
nüüd on teisiti tehtud.
Kuula,
murduvas jäärüsis
kohavad veed:
igipüsivad
koos
teeme sillad ja teed.

1957



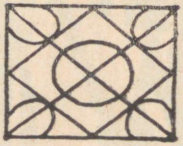

Need on maailma murede mäed,
mis kooruvad uduvirvest.

(K. MERILAAS)

HAMLETI LAULUD

1

Meri tõmbus endasse. On mõõn.
Luitel koltuv tormivahusõõn.

Kuule . . . mis seal kahab iilides
pahaendeliselt, hiilides?

Lõikehein, oh sõber, lõikehein.
Ning me kõrval seisab pilvesein.

Hirm on järsku. Viirastub, ennäe,
laps, kes lõikeheintes lõhub käe,

armastajapaar, kes kartmata
jookseb rannal, jalad katmata,

jalad katmata ja soontes tuulevein – – –
Lõikehein, oh sõber, lõikehein.

Jäta, jäta, lakka halamast,
ühtki pole rannal näha last,

kumbki pole paljajalu meist.
Miks ei lahku siiski valu meist?

Lõikeheinad jäigalt kahavad.
Kõik, kes lapseks jääda tahavad

lootuses, et pilv, see suur ja must,
eal ei riiva nende armastust, –

kõik need viivuks minus kohtusid,
viivuks nägin nende ohtusid,

viivuks taevaga läks segi maa,
viivuks tundsin: enam ma ei saa

seista kõhkvel vaiki, seal kus peaks
halva lihtsalt kisendama heaks – – -

Lõikehein, oh sõber, lõikehein.
Ning me kõrval seisab pilvesein.

Luitel koltuv tormivahusõõn.
Meri tõmbus endasse. On mõõn.

2

Jah, olla, olla, tingimata olla
(Ah, ainult üks rüpp, ainult üks rüpp,
kuhu panna pea!)
ja kahtluste ning tülpimuste tupest
(Ah, ainult üks rüpp, ainult üks rüpp,
kuhu panna pea!)
mõõk tõmmata, kui alatus ning totrus
(Ah, ainult üks rüpp, ainult üks rüpp,
kuhu panna pea!)
mu lapsepõlve lapselikke ulmi
(Ah, ainult üks rüpp, ainult üks rüpp,
kuhu panna pea!)
ähvardab uputada pettumuste mutta.

Nii olla, samas ometigi teada,
et elu pole üksnes võitlus, teada,
et see, mis tuleb, suurem on nii minust
kui minu vaenlasest. Nii olla, samas mõelda
veel sündimata lapsi, kelle naerust
me mõlemate mõõgad pudenevad.
Nii olla, olla, olla, samas mõelda
neid, kelle nime keegi veel ei tea.

Ah, ainult üks rüpp, ainult üks rüpp, kuhu panna pea!
Ainult üks rüpp, ainult üks rüpp, kuhu panna pea!!

1964

ÖISED MÕTTED

On öö.
Kuu valvab akende taga
ja tema mantli valvakad siilud
ulatuvad servapidi tuppa.
Sa magad,
üks vallatu kuukiir Su laubale piilub
ja sasitud juustesse mängeldes poeb.
On vaikne ja soe.
Olen Su juures,
oled mulle nii lähedal,
et Sinu pea
toetub mu õlale
ja Su tugevaid käevarsi vaadates,
mis otsekui embusepäri,
on kindel ja hea.
Kuid äkki Sa oigad
nii pikalt ja kähedalt,
nagu tohutu piina või raskuse eod
oleks tärganud äsja Su unne.
Mida tunned,
mille ümber Sa surud nii kramplikult peod?
Ah –
juba jälle need jooned Su suunurgis,
sama ilme pineval näol,

samad tõmblused;
juba jälle on kärisend õmblused
möödunu süngetelt varjudelt,
päevist, mil sülitsi seisid
sõja ja surmaga.
Olen harjunud
ja siiski ei harju
Sind nägema sellistel öödel.
Oled mulle nii lähedal,
kuid ometi – lõputult kaugel.
Sest mulle see tähendab –
tunda, kuis vajub
õnne äsjaseilt mägiharjult
mu kindlusetaju
ja on sõtkutud viljana maadligi löödud.
Sest kuigi Su ümber ma käed põimiks varjuks –
me ei pääse sest mööda.
Ma ei suuda, ei saa
Sinust eemale hoida neid nägemusi.
Nad on vältimatud kui mere tõusud ja mõõnad,
nad on varjutand palju me õnneöid.
Ma olen Su juures,
kuid Sa ei tunne, ei kuule.
Võib-olla oled luurel
või kaitsed Eluteed Laadoga jääl,
mõeldes soojast ja leivalõigust.
Tean,
see tee oli õige,
mida järgisid südame kutsele.

Kuid möödunu pole raamat,
mille läbiloetud lehti
võid sirvida harva või tihti;
nii, nagu ise vaid soovid.
Ei, närvide pillikeeli
tihti näpivad vihatud sõrmed . . .
Ma olen Su kõrval
nii lähedal,
nagu oma meeste kõrval on miljonid naised,
kelledest paljud teavad,
mida see tähendab –
öiti niimoodi mõelda ja tunda.
Tahan,
et maailma kõikidest naistest
meie oleksime v i i m a s e d,
kes sama tajuma peavad,
mis ängistab mind,
kui Sa rahutuis unedes magad.
Nüüd aga –
Sind äratan üles neist ulmade piinadest
ja üles Sind raputan nii,
nagu tahaksin üles ajada, äratada, panna virguma
kõiki,
et nad võitleks
kuuvalguses uinuvate linnade pärast,
et tuleviku öödel
inimesed
rahulikult magada võiksid.

1958

MU SÜDA ON RASKE

Kas tõesti kunagi veretab
Suure Sõja leegitsev hommik,
milles põlevad tuhaks
viimased kangelasteod
ja voolama hakkab
sulanud liiv?
Mägede tipud
kui abitud lootsikud
kiiguvad suitsevail laineil
ja põrkuvad sisinal
üksteise vastu.

Kas tõesti kunagi vallandub
looduseseaduste maa-alune kelder
ja hõõguval keral
tantsivad ringi
arvud ja valemid,
spiraalid ja sirged,
kraadid ja magnetiväljad,
pidades pulmi
vabanend mateeriaga?

Kas pilgud, mis kunagi jälgisid
läbi pimedusvoogude
täheparvede lende
ja puurisid telje Päikesesse,
ei mallanud kõigepealt
pöörduda endasse
ja katsuda läbi
oma isanda
väikest ja vihaselt tuksuvat südant?

Kas mõistus on valge ja külm
nagu jääväljade lõpmatus,
et ta igatseb sulada
leegis, mis jälgi ei jäta?

Ja armastus – alati ohvriteks valmis,
väike ja õrn,
suur ja võimas –
võib-olla viimase loobumispisara
pillab
suitsevate kontinentide kerisele.

Kas tõesti? . . .
Kerge on öelda:
„Ei, ma ei usu!"
Ja kirja panna
on kergemgi veel.

Aga mu süda on raske
ja seina taga
magab mu poeg
sinise teki all.

1958

MIKS TE VAIKITE, KIVID!

Gildihoonete rusked katuseviilud
taevalaotusse tungivad
nii nagu kiilud.
Kõnniteele, kus lehed
ja valguselapid,
võreaedade mustrid hommik valab.
Ammu sillutist tallavad
väikesed jalad –
peaaegu kive riivavad mapid . . .

Need mapid! . . .
Täna nad on nii paksud.
Täis on neid tänav
ning mööduv tramm.

Põiktänaval aga,
kas kuulete,
raksub
jäik rautatud saabaste
marsisamm!
Kas siis tühjade teede
tuisus ei käinud
närudes lapsed, kel puudus leib?

Kas talveöil hange ei uinunud neid?
Kas me okastraat-aedu,
barakke ei näinud?

Kas siis tänavail
heledaid raamatulehti,
mis ükskord inimsoo laternaiks tehti,
ei sõtkunud tundetu saapakand?
Kas majad,
mis kerkinud kätevaevast,
tühjadel,
söestund silmil ei kisendand
oma ahastust
vastu suitsund taevast?

Astuvad väikesed jalad . . .
Kaob unnates tramm.
Aga kividel
raksatab
ühtlane samm:
Die Fahrstrasse frei!
Links! Zwei-drei!
Khakivärvi mundrites
marsivad rivid.

Miks te siis vaikite, kivid!

1961

SEAL, KUS KARJAPASUN KAJAB

Seal, kus karjapasun kajab
õhtuti nii kumedalt;
seal, kus moonid mägirajal
õitsevad nii tumedad;
seal, kus kohisedes ülalt
mägioja otsib teed,
valvab lihtsat tšehhi küla
kaljus puhkav sõjamees.

Kord siin kõmisesid kaljud,
leegitsesid asulad.
Sõjapikne kärkis valjult –
tuli võitja – tasuja.
Värvi muutsid mägiojad,
alpi aasad ahnelt jõid.
Kaugel kodust stepipojal
järsult katkes sõjasõit.

Aga siis, kui õhtu algab,
stepis lõpeb päikse tee,
tumeneva Dnepri kaldal
seisab neiu, silmad vees.

Taevas oma silmad avab –
vaikselt, vaikselt kustub päev.
Neiu põski silitavad
läänetuule soojad käed.

Seal, kus karjapasun kajab
õhtuti nii kumedalt;
seal, kus moonid mägirajal
õitsevad nii tumedad;
seal, kus kohisedes ülalt
mägioja otsib teed, –
valvab lihtsat tšehhi küla
tema kallis sõjamees.

1956

* * *

Kui ma kord võtan oma maalimiskasti
ja hakkan portreteerima seltsimees Rahu,
siis ei unusta ma ka:

Leiba praetud munaga, mis söödi lubjastel tellingutel.
Teine hammustas teisest otsast.

Pimeda oksa sosinat esimesest rohelisest lehesilmast.

Araablast, kes mulle ütles: „Zdravstvuj, parenj!"
Tema aktsenti ja säravhambalist naeratust.

Augustiööd, mis lõhnaraskena lainetas sisse avatud aknast
ja paljastas tütarlapse õhkuvad rinnad.

Terrassi vihmasahinaga väätides ja üht Bachi fuugadest.

Vabrikukorstnate tromboonihäälset hommikulaulu
punaste pilvede all.

Tillukest öölille, kes mõnikord mängib flööti.

Naerulinnupesa.

[1962]

ET RÕÕM JÄÄKS LASTELE . . .

Ei lapsed tea, kust algab elumure.
Neil kõik on mäng. Seal elurõõm ja lust.
Talv saaniteega, kevadised kured
ja kajak keset taeva sinetust . . .
Eks mängus avardugi tuleviku-maailm,
siit siirdub suurde ellu laste tee.
On laste päralt lõunas kõrged palmid,
ja põhjas – roheluses karged veed . . .
Jah, nende päralt kõik, mis kaunilt helgib,
ka välk ja kõuemürin sünges öös.
Ja mehisus, mis sirgub suvelaagri telgis,
ja sitkus, mida leidub igas töös . . .
See kõik nii selge, lihtsamastki lihtsam.
Lööb elurütmis iga süda meis.
Kuid millest siiski nagu tõmbuks kitsaks
maailma lennuhoog? Mis surub südameid?
Mu hinge rõhub raskelt rabav mõte:
on neid, kes ähvardavad tappa inimest!
On neid, kel inimene tulevikku tõtlev
lööb verejanu keema südames.
Me pingsalt jälgime, must murevagu laubal,
suurt võitlust meie laste elu eest.
Ja pingutame jõudu, et ei surmakaubaks
saaks see, mis kõlab meie lauludes.

Me tahame, et lastele jääks rõõm. Kõik elumured
me ise vajutame surnuks. Neile – lust,
talv saaniteega, kevadised kured,
ja kajak keset taeva sinetust . . .

1958

TÄNAPÄEVA HÄLLILAUL

Hallipäine mure pole veel avastanud
teie õnnelikku maad,
ärevuse äikesepilvist on puhas
te siniste unede taevas.

Teie tuba, teie linn, teie kosmos –
teie maailm pole laiem ema näost,
kes on kummardunud üle hälli.

Taimed puhaste koitude riigist,
te ei tea, et päike võib nutta,
et tähed võivad surra,
et te linnast võib saada kõrbenud lagendik,
kus pole emarinda, rohtu ega isegi tuult.

Emad valvavad,
palgel kortsud väsimusest,
südames kortsud ärevusest.
Te magate punase päikese
ja mustade varjude all
kahekümnendas sajandis.
Roosadel jäsemeil on kakskümmend küünt,
mähkmeis pilguvad teie kaks silma
kui kaks väikest ahnet merd,

mille ootavaisse sadamaisse
veab uudishimu
ja kõigest osasaamise kirge
aastate laevastik.
Kahekümnes sajand –
sünge mees,
helde mees,
imelik mees,
mis sa annad oma lastele –
kas tule, leiva ja unistuste veini
või . . . õudse igaviku?

Teie, pungispõsksed magajad,
ei kuule, kuidas mandrid skandeerivad,
skandeerivad miljardikurguselt
päeval ja ööl
eluvannet:
iga sündinut ootab laev,
iga sündinut ootab lüüra,
iga sündinut ootab ader!

Üle kauguste lõõtsuvad
Hea Lootuse tuuled,
otsib rannikut Suurte Teadete tsüklon.
Maimukesed! Teie vennad seavad paate!
Nad lähevad merele,
nad lähevad ulgumerele
ja lauldes puistavad paatidest sügavikku
vaikiva, lõõskava surma,

mille vari patrullib te hälli kohal.
Raske on magada kahekümnendas sajandis,
raske on magada hävingu varjus!

Praegu ei oska te kokku arvata
oma sõrmi, pisitillukesi sõrmi.
Varsti saate teada kõik,
kuid mandrite tänast hüüdu
te kuulate helilindilt
ja istudes heledas saalis,
peas armastus ja tuhat pisiasja,
mõtlete:
„Kui lihtne see ometi on! –
Iga sündinut ootab laev,
iga sündinut ootab ader,
iga sündinut ootab kevad!“

1961

KUI OLEKS UNELMATEL ELU

Kui oleks unelmatel elu,
siis ellu ärkaks, lendu tõuseks
see liblikas barakiseinal,
see liblikas . . .

Laps joonistas ta nagu ikka lapsed –
sel liblikal on laiad kirjud tiivad
ja inimese nägu,
kaks liiga suurt ja musta silma
ja nina, suu . . .

„Ma pole näinud ühtki liblikat,
sest laagrites ei ole liblikaid . . ."

Sa väike põrm, kui jõuetu on luule,
ta hõljub sinu kannatuste kohal,
neid sõnadega iial tabamata!

Ja siiski on see liblikaski luule,
su enda tiivuline hing,
mis tõuseb üle roojuse ja hävi
ja püsib siiamaani,
me poole pöördes suured kurtvad silmad . . .

Kui igaveseks vaikib sõjahääl,
siis ellu ärkab, lendu tõuseb
see liblikas barakiseinal
ja rahus ära hõljub unustusse.

Kõik tundmatud ja tummad leinad
kui jõed, mis igatsevad merre jõuda,
end tühjaks kisendavad viimaks
ja voolavad siis rahus unustusse,
kui igaveseks vaikib
sõjahääl.

1960



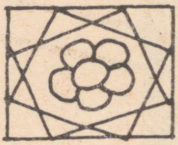

Kas kuuled, kuidas elu viisi peab?
Aeg otsib uusi, tuleviku noote.

(U. LAHT)

LENIN

Võin ikka hardumuses mainida üht nime,
mis kõigi rahvaste on keeltel
ja mida õppiv laps ju veerib:
Vla-di-mir Le-nin!
Ta meie keskel elab – lausa ime,
nii lähedane kõigi meeltel,
me eraldame tema hiiglakuju
ja näeme, kuidas elustuvad jooned
puhtselgelt nagu raiut kivist,
kus ükski kriips ei lange välja rivist.
Ei inspiratsioon – see pole luuletuju,
kui tunneme – veel tuikavad need sooned,
täis elu, mõtteid, tegusid detailis.
Erk värvilaik nii kunstitöös, emailis
vast tundub elavana sajandite kulges,
kus koondet kõik loovinimese rikkus,
kõik see, komeedina mis minevikku lendas,
jäänd püsima seal värskuses hulljulges,
ning mida kunagi ei muuda ajapikkus . . .
Suurvaim nii püstitub töös, iseendas.
Tean, värss liig kitsas seks, et sinna mahuks
suur geenius, – liig väeti selleks sõna,

et väljenduks ses sinu vaimu suurus,
Vla-di-mir Le-nin,
mis praegu kogu inimkonda teenib.
Ja kuigi kujurina marmorisse tahuks
mu käed su kuju, tasuda et võla,
ka siin mul tuleks vaimust, andest puudus.
Võin ainult hardumuses mainida su nime,
et olla valgustet, kui ümber öö on pime . . .

1945

SÕPRUS VÕIDAB

Rahvaste sõprus ei ole idüll
ega saabu kui naeratav neitsi.
Tal töömehe tunked on sedamaid üll,
kui sineli seljast heitis.
Kas pidaski hiilgavaid kõnesid ta,
kas klaasi ta toostiks tõstis,
ent ühises võitluses rünnata
ühist vaenlast, – jah, seda ta mõistis!
Kui kaupmeeste keskel ta ilmutas end,
siis leping tal alati klappis.
Ja mõõdukaks jääb tema dividend
ka siis, kui ta huulil on sappi.
Kunst, kirjandus, teadused, muusika
tema armsaimaks keeleks on saamas.
Euroopat ta tunneb ja Aasiat . . .
Maailm – talle lahtine raamat!
Ja kuhu ka iganes viiks tal tee,
märkab töörahva muret ja rõõmu.
Kui diplomaatilisel dineel
rüüpab mõnikord tubli sõõmu,
kui tühjegi viisakussõnu tal suus,
siis ärgem end petta laskem!

Me teame, ta süda jääb meile truuks
rahuvõitluses kaines ja karskes.
Kas NSV Liidus või USA-s,
kas ta kõnnib või lennukil sõidab,
me tunneme töömehe kuuest ta
ja hüüame: sõprus võidab!

1956

ON LIIGUTAVALT TORE

On liigutavalt tore,
et olemas oled,
et elad, et hingad, võid haista
mahaniidetud heina
või värsket leiba
ja kõigi meeltega maitsta
metsi, niitusid, järvi,
et südant omad,
aju ja närve,
et võid nagu sõstar
või tomat
võtta päikeselt värvi,
et pole veel maamulla omad
su käed ega jalad,
mis, sitkesse vormi valat,
ei väsi
täitmast, mis nendele käsid.

Kui tore on elada ajal,
kus aju oma katsesarvi
jumalakartmatult ajab
taevasse majja
kesk tähtedeparvi,

ajal, kus pole kapla
ega vaia,
mis me teadmisteapla
ja jultunud vaimu
veel kinni peaksid.
Ja kui ka sõgedad laimu
me pea peale küliksid
ja otsiksid meiega tülisid,
meid neaksid,
et me ei mõtlegi muule,
kui vaid eelkõige
täita kärgi
oma tuleviku mesipuule
ja ennast eeskujuks seada,
siis on meie uhkuseks teada,
et nendegi tulevik on väljalõige
m e i e joonise järgi.

Milline õnn on elada ajal,
kui pole aknaile vaja
ristata paberiribasid,
kui võid vaadata tähtede pestud silmi,
kui ei uju su pea kohal pilvi,
mis tibaksid
mürki su veresse,
ajal, kui võid armuda meresse,
kus miinid ei hulbi,
ajal, kui võid armuda õitsvaisse aiusse,
kus tumepunaselt puhkend

on nelgid ja tulbid,
kui võid armuda maailmalaiusse
ja inimesse, kes kõlab uhkelt!

1961

TÄNA

Täna päikesest sõõm
ja tuultest sõõm!
Kõik tusased tagahoovid
talveprahist on puhtaks roogitud.
Täna südame külge,
jah, tänase südame külge
on tuhanded uued soovid
ja vastne rõõm
nagu pungi täis kevadoks poogitud.
Täna õitseb ka paas ja lubi ja tellis.
Tänavjõest mühab liikluse uminat.
Kraanamürin ja haamrite rütmikas toks.
Taeval korstnagrafiidi lõbusad joonised.
Sülelevad puuhiiu käevarred soonised
sinist kõrgust
ja mesilaste suminat.
Linn helendab kevade akvarellis.
Ja otsekui paradoks
paehalli kaljuna okstevõrgust
kerkib kirikusein,
raskelt kui mure, tummalt kui väljanutmata lein.
Kaarjat akent puudutab õitsev vahtraoks.
Uksest, kus peitel on kätkenud puusse

rõivastevolte ja habemekiharaid,
väljuvad naised, hardusest ohates.
Veekalkvel kõrvalpilk kevadet kohates
keeldub nii heale kui kurale vaatamast.
Nuhtlevad huuled, palveile iharad,
siniseks kriipsuks on surutud valjult,
– usufantaasia surnud kaljult
sosistavad nad: kõik on saatanast!
Mind nad uurivad tõrjuvalt-trotsivalt:
Patune!
Vaatavad veel ja lisavad: Uskmatu!
Pilgud siis ülesse pööravad otsivalt . . .
Taevas on soe, suvepilvedest hatune.
Mina ja patune? . . .
Hästi! Las olla ma pealegi patune,
– sündisin, eks oli patt juba seegi . . .
Aga et uskmatu?!
Vabandage, ei!
See on vale, on laest võetud laim.
Nii uskuv kui mina pole teist keegi!
Kuid minu usus ei hiilga Moosese pale
ega lehvi jumala vaim.
Usk on omane igale mu südametuksele,
seda ei süngesta pühakute pettehauad
ega ahelda dogmade jalarauad.
Head naeru hindan ma rohkem kui vaga silmavett.
Niisiis – lubage, et
täna naelutan oma käsulauad
värsi-wittenbergi uksele.

Oma koraali võtsin „Internatsionaali“ viisist.
Mina, Nõukogude kodanik,
inimene kahekümnendast sajandist,
pean hästiorganiseeritud ühismajandist
rohkem lugu kui laostunud paradiisist.
Mina usun inimesesse,
inimesesse,
kes on loonud kõik maised rikkused
ja teinud ka jumalad taeva,
aga nüüd, hirmust vabana, ehitab laeva,
mitte Noa – vaid laevade laeva,
et sõuda sinna, kus vilguvad tähed,
kus teed on päikesekiirte pikkused.
Au töömehe tarkadele kätele!
Au sellele, kes kummardub loomingu elavale lättele!
Soovide mägi on tuhandetipuline.
Olgu tervitatud desarmeeritud Maa,
mida saadab Kuu punalipuline!
Töölisklass on hõõguvat rauda tagudes
tunnetanud iseenda
miljardikäelist rammu,
– tema kaotab ka orjuse, sõjad ning nälja.
Kogu maailm kord jõuab välja
kapitalismist kui koopaajastust.
Ma liitunud kätes näen sõpruse kajastust,
näen kõrvuti valget, kollast ning musta venda.
Aeg kindlalt peab vasakut sammu.
Oras haljendab uudismaa vagudes.
Nüüd kuulaku see, kes usub nõidusse,

ja see, kes on taeva või põrguga nõus,
kuula sinagi, nukker õde:
Mina usun kommunismi võidusse,
olen veendunud arengu enda jõus!
Sõna saanud on tõeks, – m e i e sõna ja tõde!
Linn helendab kevade akvarellis.
Ja tulevad noored, silmades arm.
Uus loomiserõõmu tänane tarm
tuikab ehitava maa kõikiveenvasse kõnne.
Täna õitseb ka kivi ja lubi ja tellis.
Ma kiidan tänast päeva.
Ma usun,
jah, ma usun homsesse
ja suurde
inimlikku õnne.

1960

TÜDRUKULE, KES EHITAS LINNA

Ma näen sind salliseotult,
viltisjalu,
kui hommik alles
päevaks hahetab.
Su põskedel on
kibe tuisuvalu
ja labakud
siis puldankindaiks vahetad.

Ma näen sind
küünlakuises lumemöllus,
mis tormiks paisub
ja siis märtsi kaob.
Su pilku, tüdruk,
mahub palju hellust,
kui külmad kivid
majadeks sa laod.

Su põskedel
on kibe tuisuvalu,
kui salli kohmaskäsi
kinni seod.
Hall väsimus sul tuikab
õhtuks jalus,

kuid rõõmsad
on su silmad ja su peod.

Saab valmis linn,
mis ehitad,
ja siis
rong hingelõikavalt
taas hüüab: „Teele!“
Veel palju paiku
on me suurel maal,
kus külmad kivid
laod sa koduleedeks.

Jääb maha linn . . .
On kurb sul teele minna.
Head aega, linn,
kui kuldseid õunu täis.
Need tuled süütas
sinu käsi sinna
ja jalg su oma tehtud
teedel käis . . .

Ees on sul, tüdruk,
sootuks uued rajad,
kus tuisk veel pilgarit
peab üksinda,
kuid homme
saabud sina,
ehitaja!

Hall kivi kuuletub,
jääb vakka tuisk.
Siis kerkib esimene korstnasuits
ja laulavad kui valges kooris majad:
sa, tüdruk, oled
meie ehitaja!

1962

TA JÄÄB JÄLGEDESSE

Oma parimat laulu
ma ei kirjuta üles –
ta ei kannata riime
ega riimide otsijaid.

Kui lähen ära, jääb ta siia –
kõrgete korstnate halli suitsu,
töölisasula tahmunud lumme,
väiksesse valgesse tuppa
ja lapitud vatikuube,
mida ehitaja oskab kanda
nagu roomlane toogat.

Ta jääb uutesse hoonetesse,
mille tühjades ukseavades
vilistab tõmbetuul
ja mille härmas seintele on kirjutatud
„Head uut aastat!"
ja „Vasja on loll".

Ta jääb poiste hüüetesse
hei! viira! viira!,
häältesse, mis on karedad
põhjatuulest ja pakasest,

ja naljadesse,
mis on karedamad häältest.

Ta jääb tüdrukute lauludesse,
mida nad laulavad südaööl
särgiväel sängis istudes,
saateks naabrite nurin,
et neile ei anta rahu.

Ta jääb raamatuisse –
„Ülesküntud uudismaasse", „Angarasse",
malbesse „Nonna armastusse",
mis ühiselamus
rändavad toast tuppa
koos paljude sõrmejälgedega
ja allakriipsutatud ridadega.

Ta jääb pisarapurikaisse
tuulest kibedail põskedel,
õhtul bussipeatuses
rõkkavasse naeru
ja katkise aknaga trepikojas
sosistatud sõnadesse.

Ta jääb jälgedesse,
mis lähevad
tahmaste hangede vahel
ja päikesetõusuks tuiskavad kinni.

Segeža, 1962

* * *

Kui viimase sooja
päev põllule jagab
ja helkleb ja punetab oraseil
ning heldinult viipab veel metsade tagant,
siis,
    köhmuskäelised taadid, mõtlen teist . . .
Kui õunapuu oksad
on viljadest rasked,
õhk väreleb härmasädemeist
ja hallaöö läheneb vaiksel astel,
siis,
    vimmas turjaga taadid, mõtlen teist . . .
Kui valgetelt luhtadelt lahkuvad lagled
ja igatsus äkkena üle käib meist,
ent kodune muld südant tõmbab kui magnet,
siis,
    kange vaimuga taadid, mõtlen teist . . .

[1966]

ISAD JA POJAD

Hoian karja, külvan põldu,
minu kohal kauged tummad tähed.
Mina hoian karja, mina lõikan põldu,
keegi teine tähtedeni läheb.

Lennake, poisid, ja käige ära!
Mind ärge ootama jääge.
Mul on auto, on traktor, on vana mära –
nendega lendu ei pääse.
Ehk kuigi pääseksin, hoiab mind maa,
põllud on töökäte ootel.
Lennake, poisid, mina ei saa,
seadige ise seal soote.
Mõistan siin maamullal ühte-teist,
aga seal kosmoserännul,
tarvis on targemaid, tarvis on teid.
Mina jään kodukännuks.

Hoian karja, külvan põldu,
üsna ligidal mu kohal tähed.
Mina hoian karja, mina lõikan põldu,
keegi poistest tähtedeni läheb.

1963

LAUL HEAST KADEDUSEST

Olen üldiselt vähe kadestand,
loomus ei ole sihuke,
aga vahetevahel ladestund
hinge on kadedust kihuke.

Olin isale kade nooruses:
mis ta kõik elus näinud on!
Salapärases udus loorus see:
kus tema jalad küll käinud on!

Praegu mõtlen: kord nemad võidavad
(poeg ja pojapoeg, kes siis veel!)
Marsi, Veenuse, ära sõidavad
heledalt tolmaval Linnuteel.

Tunnen – südamesopis pakitseb
väike kadeduspatuke.
Aga mõnus on, kui ta nakitseb.
Laske ma kibelen natuke!

1960

INTERVJUU

Oi, kuidas ma kadestan Mägiste Marti!
Sealt ta tuleb, õõtsudes oma agregaadil.
Künnab,
külvab
ja kogub saagi
ja ei leidu maamunal säärast lolli, kes söandaks väita,
et see töö pole tarvilik.
Ena, nüüd astub ta masinalt,
proovib pihuga mulda –
teretab seda kättpidi.
Ta on tolmune ja kuldne ja tore – see maa isand,
põldude kuningas,
päikese sinasõber.

Juba viskavad puud pikki siniseid varje üle
vanade ja värskete vagude.
Tänaseks aitab!
Viivita veel väheke, läheme koos, palub päike.
Aga kodukatus kutsub ja korsten kiirustab:
„Leem valmis, liha laguneb!“,
maalides sirge suitsujoaga hüüumärgi
õhkõrnale, tuuletule õhtutaevale.

Oi Mägiste Mart, sina oodatu,
sina ihaldatu!
Küllap sa tunned oma sammude raskusest,
kuidas emake maa sind taldupidi tagasi tirib –
ei raatsi ta veel lahkuda oma lemmikust.
Oksad haaravad sul hõlmadest.
Köömned ja kasteheinad keerduvad sinu
suurte, mehelikkude saabaste ümber,
anudes:
Puhka pisut! Heida meie juurde kas või hetkeks;
sa vaskpunane pealik!

Ei püüta seda meest nii haprate võrkudega.
Sai tulema –
ja uhab end nüüd saunaesikus
kuuma vahuse veega.
Annab nühkida nuustikul, sel kõva käega mooril,
enne kui inimene paistma hakkab.
Veel lustiks kapp heledat allikavett!
Ah, kuidas see talle kiljatades kaela langeb,
üle selja ja õlgade silitab ja oma nirenäpud –
at sa riivatu! – värvligi vahele poetab.
Ja puhas, triigitud särk hakkab lõhnama mehe rinnal
nagu lill.

Eks auragi ju laual see lubatud leem ja liud
liigasaand lihaga.
Pole magusamat leiba kui töömehe leib.

Aeglaselt ja mõnuga seda süüakse.
Jätkub!

Kilk, kallis kaaslaulik, kus sa oled?
Vanaema vaikne vokivurin – ei kuule ma seda!
Ainult televiisor undab ja virvendab toanurgas:
sulane – mitte sõber.
Mille järele nüüd lüülaril kannelt häälestada?
Mu vana, päevinäinud kannel!
Plärisedes katkesid ta keeled, kui püüdsin temal
uusi, vägevamaid viise mängida,
ja muusa, kes mind seni silmnäolt saatis –
pööras selja.
Olgu!
Ei hooligi ma sinust – lapsemeelsest, pudikeelsest.
Mehejuttu siin nüüd ajama hakatakse,
mehejuttu.

Nõnda kõneles Mägiste Mart:

Ilu on hea, aga tõde parem,
ilus tõde – kõige parem.

Tõe toobid on meil täis –
õigusest jääb vahel vajaka.

Vale pole pori, mida saab veega maha pesta,
vale jätab tulearmid ihule.

Nõnda ta pajatas:

Jutumehed räägivad tööst,
töömehed räägivad tööst ja teenistusest.

Tahad pulka seina pista,
lase oherdiga auk ette:

rublata ei tehta tööd,
tööta ei tule rublat.

Ausa rubla tunned higilõhnast.

Minu tööd saab tollipuuga mõõta
ja kotiga kaaluda,
mind ennast – kelle salve kott kallatakse.

Ja veel ütles mulle Mägiste Mart:

Sina näitad välgule rusikat,
mina ajan piksevarrast püsti.

Sõnu olgu parajasti niipalju
kui tegudeks tarvis –
ja ärgu nad kasvagu tegudest suuremaks.
Sellepärast
ära küsi minu arvamist maailma
asjade kohta,
ehk kui – siis ajaviiteks.
Küsi tükk leiba – ja ma annan sulle.
Aga oma arvamuse ma kirjutan
adraga mulda.

Nõnda rääkis Mägiste Mart,
ja kui ta sai rääkinud,
tema pilk ja pabeross kustusid:
orgudest tõusev õine udu oli temani jõudnud.
Väsinud on Mart, väga väsinud,
kuid mitte nii väsinud, et . . .
Kauge külakoerte haukumine tahaks nagu midagi
meelde tuletada . . .
Sõbrad, sõbrad!

Kuu,
kunagine kambamees,
kergelt vintis kevadine kuu pilgutab silma
ja teeb akna taga kõiksugu grimasse.
Mida sa õige mõtled?
Kuula nüüd – kibedal töö ajal!
Ning teki alt kerkib kena, kuldrõngastatud sõrmega
käsi –
ja tõmbab eesriided koomale.
Tss!

Oi, kuidas ma kadestan Mägiste Marti,
tema tüsedat tarkust,
tema tööd ja
tema väsimust.

1963

LENINIT OLEN MA NÄINUD...

Leninit olen ma näinud.
Ei, mitte piltide peal.
Moskvas ei ole ma käinud,
kuigi ta puhkab just seal.

Täiesti elavalt teda
tänaval teiste seas näen,
kuigi teab igaüks seda,
et lõppes ammu ta päev.

Tellinguil lubjases kuues
oli ta tänagi tööl.
Istus ehk luuletust luues
ülal just eelmisel ööl.

Leninit olen ma näinud.
Ei, mitte piltide peal...

1965

EESTI MULLAD

Kahkjaspunased, paatjaspunased
seisavad klaasi all mullad.
Lõigud inimkudedena õrnad,
puutumatud, paljastatud siin.

Peaks kui kõnelema tasahääli.
Hingamisi ainult sõnuma:
Eesti mullad!

Näe kui kõhn on must kamarakord,
sigiv süli neil kahkjaspunastel –
õhkõhuke vaid vahukirm lainetel!

Mulgimaal kriipsuke muhemustem,
voodsam pisut Vooremaadel,
rannarähkadel hoopis õbluke.

Ja kõigest on puudu:
küll märjast, küll kuivast,
lubjast ja boorist.
Hoolest-armastusest rääkimata.

Kuulame, sõnaseadjad,
lontis kõrvu
eesti muldade murejuttu.

Kaenlas hiigeltõlvikud
kui kullased kuningasauad.
Pihus roosad naerikerad,
mullased habemed rippu.

Ja kõrgete akende taga
tõstab igilauldu, igi-itketu
leivakarva nurmi
silmapiirini.

Oi sind suurt võlurit!
Kõik töötad sa ümber:
väe-rammu muidugi ja silmaveesoola,
piksesajatused ja piitsaplaksud,
isade luud ja sõjatallerite tuha.
Ja kõik higi, selle heleda.
Ja kõik vere, selle vägeva.

Kõigest teed sa midagi.

Aga mu laul, kujuta küli?
Ütle, kas ka temast kõlbas midagi teha?

Endine partisan, valge kittel üll,
laup valemeid täis
ja muretriipus äärest ääreni,
kummardub üle muldade:
„Vähe, vähe! Ikka jääb puudu . . .“

1964

MAAST JA RAHVAST

Minu maa, minu rahva õnn,
minu maa ja mu rahva mured
suuremad on
minu enese
elamisrõõmust või -tusast,
nagu meri on suurem
ühe laine
vahusest viirust,
põldude ääretus
suutäiest leivast,
tuuliste metsade kohin
üksiku lehe libinast,
ja nagu maa ise on suurem
sellest piskust,
mida ma silmaga näen,
ning kogu rahvas
nendest, keda ma kättpidi teretan.

Kõik jalad kord väsivad ära
mullaseid radasid tallates.
Aga rahvas ei sure.
Maad maha matta ei saa.

1964

* * *

Eesti nõukogude luule tänane tervikpilt on rõõmustavalt mitmetahuline ja leiduderohke. Ajastu tunnetus, põlvkondade ees avanev maailmapilt ja selle isikupärane kunstiline peegeldamine, aktiivne osavõtt elust, kaasasammumine ühiskonna põhihoovustega on selle luuleloomingu olulisemaid käsitlusobjekte, tema juhtsuundi. Luuletaja lahutamatu kokkukuuluvus teda ümbritseva tegelikkuse iga tahuga on aluseks isikliku ja ühiskondliku pidevale liitumisele värsiloomingus, kus juures tõde elus ja tõde luules sammuvad üha tihedamini käsikäes. Ja seda erinevate kunstiliste käekirjade, laadide, varjundite ja kõlavärvide meeldivas harmoonilisuses.

Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni 50. juubeli aastal lugejani jõudva värsivalimiku kaante vahele on koondatud 76 luuletust 60 eesti nõukogude autori sulest alates 1940. aastast tänapäevani.

Iga valik oma paljude eriaspektide silmaspidamise nõudega saab paratamatult olla vaid teatav läbilõige tervikust – nii on see selgi puhul. Tahaks siiski loota, et käesoleva luuleraamatu lehekülgedelt saab lugeja kontuure kujundava ülevaate eesti nõukogude kodanikuluule paremikust – meie värsiloomingu olulisest ja vastutusrikkast osast.

KOOSTAJA

SISUKORD

Betti Alver Tänulikkus *5*

Mart Raud Surematus *11*
Felix Kotta 22. aprillil 1870 *12*
Rudolf Rimmel Hommik *14*
Paul Haavaoks Mõtteid Suurest Oktoobrist *15*
Jaan Kross Ainult homse jaoks on meil nägu *19*
Muia Veetamm Seisan tihti kui vaikuse väraval *22*
Arvi Siig Lõkked *25*
Ly Seppel Leningradi polüfoonia *28*
Lilli Promet Viimne soov *31*
Jaan Kaplinski Tervitus tulevikku *36*

Juhan Sütiste Arm *43*
August Alle Pidage vastu, vennad! *44*
Betti Alver Mu juurde voogas *45*
Jaan Kärner Meie jõud *46*
Juhan Smuul Mina – kommunistlik noor *49*
Minni Nurme Seegi on hällilaul *53*
Lehte Hainsalu Kuused Kalevi-Liival *54*
Ain Kaalep Eesti rapsoodia 56
Leelo Tungal Mina sain alles täna seda teada! *59*
Erni Krusten Tuli *61*
Maria Salundi Mure laul *63*

Juhan Sütiste Te tulite *71*
Erni Hiir Kodutee *73*
Uno Laht Mu vana klass *74*
Adolf Rammo Kiivrid ja täägid *80*
Oskar Kruus Kremli kahur *82*
Aleksander Suuman *** („Lendab lennuk . . .“) *84*
Paul-Eerik Rummo Ballaad mürsukillust südames *86*
Manivald Kesamaa Ühele endisele rindemehele *88*
Milvi Seping Tehumardi *91*
Ralf Parve Minu aastad on need *93*
Jaan Kross *** („Õhus ämblikulõngade lend on . . .“) *95*

Paul Viiding Dialektika *101*
Mats Traat Täpsustus endastmõistetava tõe juurde *102*
Johannes Semper Katsumus *103*
Valeeria Villandi Siruta end! *104*
August Sang Laul suurest tuulest *106*
Vladimir Beekman Poisid sinise põhjaga mütsides *108*
Ingvar Luhaäär Ajatunnetus *110*
Heljo Mänd Kodumaale *112*
Ellen Niit Ma arvasin *113*
Aleksander Antson Elu *115*

Ilmi Kolla Aednik *121*
Paul Rummo Kutse *123*
August Sang Laul järelväest *126*
Uno Laht Poeedi silmad *128*
Kersti Merilaas Rannapääsuke *131*
Ralf Parve Tuuleteelised *136*
Debora Vaarandi Saaremaa kohal *138*
Vladimir Beekman Esimene samm *140*
Juta Kaidla Tšuvaši naisele *142*
Juhan Smuul Antarktise matused *145*
Ellen Niit Sillad *150*

Paul-Eerik Rummo Hamleti laulud *157*
Velli Verev Öised mõtted *160*
Helvi Jürisson Mu süda on raske *163*
Kalju Kangur Miks te vaikite, kivid! *166*
Juhan Saar Seal, kus karjapasun kajab *168*
Enn Vetemaa *** („Kui ma kord võtan . . .“) *170*
Hugo Angervaks Et rõõm jääks lastele . . . *171*
Mats Traat Tänapäeva hällilaul *173*
Debora Vaarandi Kui oleks unelmatel elu *176*

Johannes Barbarus Lenin *183*
Aira Kaal Sõprus võidab *185*
Johannes Semper On liigutavalt tore *187*
Harald Suislepp Täna *190*
Helgi Muller Tüdrukule, kes ehitas linna *194*
Linda Ruud Ta jääb jälgedesse *197*
Tõnis Lehtmets *** („Kui viimase sooja . . .“) *199*
Hando Runnel Isad ja pojad *200*

Venda Sõelsepp Laul heast kadedusest *201*
Kersti Merilaas Intervjuu *202*
Viivi Luik Leninit olen ma näinud . . . *207*

Debora Vaarandi Eesti mullad *209*
Mart Raud Maast ja rahvast *211*

ПРИВЕТ В ГРЯДУЩЕЕ
Избранные стихотворения
эстонских советских поэтов

Составитель А. Ээльмяэ

На эстонском языке

Оформление: Э. Тихеметс

Издательство «Ээсти Раамат»,
Таллин, Пярнуское шоссе, 10.

Toimetajad E. Priidel ja H. Nigols
Kunstiline toimetaja A. Rajá
Tehniline toimetaja O. Kasemets
Korrektorid A. Kiho ja E. Toots

Laduda antud 19. I 1967. Trükkida antud 10. IV 1967. Paber 54×84, 1/16. Trükipoognaid 13,5. Tingtrükipoognaid 11,3. Arvestuspoognaid 5,91. Trükiarv 5000. MB-01048. Tellimise nr. 197. Trükikoda «Ühiselu», Tallinn, Pikk t. 40/42.

Hind 86 kop.

7—4—5



TÜ RAAMATUKOGU
1 0300 00449470 6

MINNI NURME
RALF PARVE
LILLI PROMET
ADOLF RAMMO
MART RAUD
RUDOLF RIMMEL
PAUL RUMMO
PAUL-EERIK RUMMO
HANDO RUNNEL
LINDA RUUD
JUHAN SAAR
MARIA SALUNDI
AUGUST SANG
JOHANNES SEMPER
MILVI SEPING
LY SEPPEL
ARVI SIIG
JUHAN SMUUL
HARALD SUISLEPP
ALEKSANDER SUUMAN
VENDA SÕELSEPP
JUHAN SÜTISTE
MATS TRAAT
LEELO TUNGAL
DEBORA VAARANDI
MUIA VEETAMM
VELLI VEREV
ENN VETEMAA
PAUL VIIDING
VALEERIA VILLANDI

86 kop.

A-2

